

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2012 02 16
COM(2012) 55 final

BALTOJI KNYGA

Adekvačių, saugių ir tvarių pensijų darbotvarkė

(Tekstas svarbus EEE)

{SWD(2012) 7 final}

{SWD(2012) 8 final}

BALTOJI KNYGA

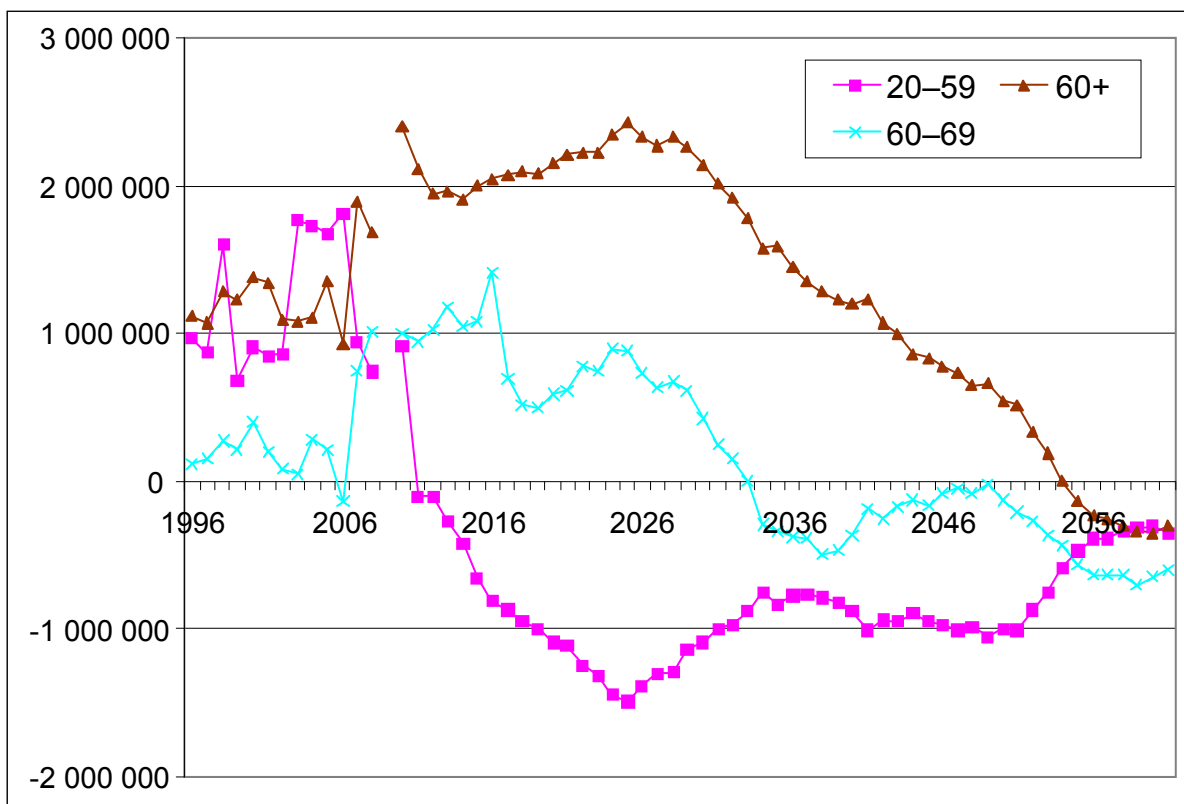
Adekvacių, saugių ir tvarių pensijų darbotvarkė

(Tekstas svarbus EEE)

1. IŽANGA

Senėjanti visuomenė visų valstybių narių pensijų sistemoms kelia didelių sunkumų. Žmonės gyvena ilgiau, todėl jie turi ilgiau dirbti ir daugiau susitaupyti pensijai. Kitaip nebus įmanoma užtikrinti pensijų adekvatumo, nes tiesiog nebus iš ko padengti išaugusių išlaidų. Iki 2060 m. vyrų tikėtina gyvenimo trukmė gali pailgėti dar 7,9 metų, o moterų – 6,5 metų, palyginti su 2010 m. Problemų ilgai laukti neteks – jų kyla jau dabar, vadinamajai kūdikių bumo kartai išeinant į pensiją ir mažėjant darbingo amžiaus Europos gyventojų skaičiui. Šešiasdešimtmečių ir vyresnių asmenų kasmet padaugėja maždaug dviem milijonais, t. y. beveik dvigubai daugiau nei paskutinio praėjusio amžiaus dešimtmečio pabaigoje ir pirmojo šio amžiaus dešimtmečio pradžioje. O darbingiausio amžiaus – 20–59 m. – asmenų skaičius kelis ateinančius dešimtmečius kasmet mažės (žr. 1 pav.).

1 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas, ES-27, 1996–2061 m.

Šaltinis: Europop (2010 m.) ir demo_pjangroup.

Didėjanti gyvenimo trukmė ir tai, kad vadinamoji kūdikių bumo karta pasiekė išėjimo į pensiją amžių, smarkiai paveiks ES ekonomiką ir biudžetą: be kita ko, mažins ekonomikos augimo potencialą ir darys spaudimą valstybės finansams.

Šias tendencijas dar labiau sustiprina dabartinė finansų ir ekonomikos krizė. Dėl tokių veiksnių kaip lėtas ekonomikos augimas, biudžeto deficitas, skolų našta, finansinis nestabilumas ir didelis nedarbas pensijų sistemoms tapo dar sunkiau laikytis su pensijomis susijusių įsipareigojimų. Einamojo finansavimo modeliui poveikį daro mažėjantis užimtumas ir drauge su juo mažėjančios pensijų įmokos. Investicinį pensijų kaupimo modelį veikia mažėjanti turto vertė ir mažėjanti grąža.

Todėl reikia skubiai parengti ir įgyvendinti išsamias strategijas, pagal kurias pensijų sistemos būtų pritaikytos prie kintančių ekonominių ir demografinių aplinkybių. Tai didžiulis, tačiau įveikiamas uždavinys – tiesiog reikia imtis tinkamų politinių priemonių. Norint pagerinti Europos ekonomikos augimo perspektyvas, būtina pertvarkyti pensijų sistemas ir pakeisti išėjimo į pensiją praktiką; kai kurios šalys turi skubiai imtis tokių reformų, kad susigrąžintų visuomenės pasitikėjimą valstybės finansais.

Valstybių narių ekonomikos ir visuomenės integracija vis stiprėja, todėl tai, kaip pavyks įgyvendinti nacionalinę pensijų politiką ir reformas, darys poveikį visoms Europos šalims, ypač priklausančioms ekonominei ir pinigų sąjungai. Svarbus pensijų vaidmuo užtikrinant socialinę ir ekonominę Europos sėkmę ir didėjanti tikimybė, kad nacionalinių pensijų sistemų poveikis peržengs nacionalines sienas, reiškia, kad pensijų klausimų sprendimas tampa visos ES rūpesčiu. Iš tiesų sėkmingai įgyvendintos valstybių narių pensijų sistemų reformos – bene svarbiausias sklandų ekonominės ir pinigų sąjungos veikimą užtikrinantis veiksnys, darysiantis poveikį ES galimybėms pasiekti du iš penkių strategijos „Europa 2020“ tikslus – padidinti užimtumą iki 75 proc. ir sumažinti skurdo grėsmę patiriančių asmenų skaičių bent 20 mln.

Šioje baltojoje knygoje aptariami visiems aktualūs su mūsų pensijų sistemomis susiję klausimai ir nustatyta darbotvarkė, kurios tikslas – ilgalaikiu laikotarpiu užtikrinti adekvačias ir tvarias pensijas, sudarant sąlygas tiek moterims, tiek vyrams visą gyvenimą dalyvauti darbo rinkoje ir suteikiant galimybių saugiai sukaupti papildomų lėšų, kuriomis būtų galima pasinaudoti išėjus į pensiją. Čia taip pat siūloma ateityje taikytinų Europos lygmens politikos priemonių ir iniciatyvų, kuriomis ES galėtų paremti valstybių narių pastangas tenkinti reformų reikmes, visų pirma pabrėžtas 2011 m. ir 2012 m. metinėse augimo apžvalgose ir 2011 m. konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose.

Be to, šioje baltojoje knygoje atsižvelgta į žaliąją knygą „Adekvačios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos“¹ pradėtų konsultacijų rezultatus. Į Žaliojoje knygoje iškeltus klausimus atsakė šimtai suinteresuotųjų šalių, įskaitant Europos Parlamentą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą ir Regionų komitetą, kurie taip pat išreiškė savo nuomonę, kokie su pensijomis susiję klausimai turėtų būti išsamiai ir koordinuotai sprendžiami ES lygmeniu.

¹ COM(2010) 365 galutinis, 2010 m. liepos 7 d.

2. PENSIJŲ SISTEMŲ PROBLEMOS

Pensijų sistemų tvarumas ir adekvatumas priklauso nuo to, koku mastu jos yra grindžiamos dirbančių asmenų įmokomis, mokesčiais ir santaupomis. Turi būti nustatyta tokia finansavimo tvarka, keliami reikalavimai ir darbo rinkos sąlygos, kad būtų galima pasiekti įmokų ir išmokų bei aktyvių darbo rinkos dalyvių ir pensininkų skaičiaus pusiausvyrą.

2.1. Pensijų sistemų finansinio tvarumo užtikrinimas

Pensijos sudaro labai didelę (ir toliau didėjančią) viešųjų išlaidų dalį: šiuo metu visoje ES pensijoms vidutiniškai skiriama daugiau kaip 10 proc. BVP, o 2060 m. veikiausiai teks skirti 12,5 proc.². Valstybės išlaidos pensijoms įvairiose šalyse gerokai skiriasi – nuo 6 proc. BVP Airijoje iki 15 proc. Italijoje, taigi padėtis yra labai nevienoda, nors visoms šalims būdingos panašios demografinės problemos.

Per pastarąjį dešimtmetį pasiekta nemenkos pažangos pertvarkant pensijų sistemas. Dauguma valstybių narių pertvarkė savo pensijų sistemas, kad jos būtų tvaresnės ir kad būtų atsižvelgiama į tikėtinus demografinius pokyčius. Šio tikslo siekta įgyvendinant reformas, kuriomis pensijų sistemų parametrai buvo suderinti su fiskaliniu tvarumu, arba struktūrines reformas, kuriomis pereita nuo fiksuotų išmokų modelio prie fiksuotų įmokų modelio arba nustatytos privalomos finansavimo pakopos.

Vis dėlto daugeliu atvejų reikia imtis tolesnių reformų, o finansų ir ekonomikos krizė, dėl kurios susidoroti su demografiniais pokyčiais pasidarė dar sunkiau, išryškino papildomus kai kurių pensijų sistemų trūkumus. Taigi daugeliui valstybių narių neišvengiamai teks toliau koreguoti išlaidas ir dėti daugiau pastangų didinti užimtumą ir produktyvumą. Drauge su ES fiskaline sistema pagal Stabilumo ir augimo paktą reikia iki galo įgyvendinti patikimą fiskalinę strategiją, atsižvelgiant į tikrąsias pensijų sistemų reformos įgyvendinimo sąnaudas. Atsižvelgdama į senėjančios visuomenės keliamas problemas, Stokholmo Europos Vadovų Taryba 2001 m. nustatė strategiją, apėmusią trilybę veiklą: (i) valstybės skolos mažinimą, (ii) užimtumo, visų pirma vyresnio amžiaus darbuotojų, ir produktyvumo didinimą ir (iii) socialinės apsaugos sistemų reformas. Neseniai ši triukryptė strategija, kuria siekiama įveikti senėjančios visuomenės keliamas problemas, buvo papildyta atsižvelgiant į strategiją „Europa 2020“, o 2010 m. paskelbus pensijų klausimams skirtą žaliąją knygą pradėta diskutuoti, kokiomis priemonėmis reikėtų siekti, kad išėjusiems į pensiją asmenims būtų užtikrintos adekvačios, tvarios ir saugios pajamos.

2.2. Pensijų išmokų adekvatumo užtikrinimas

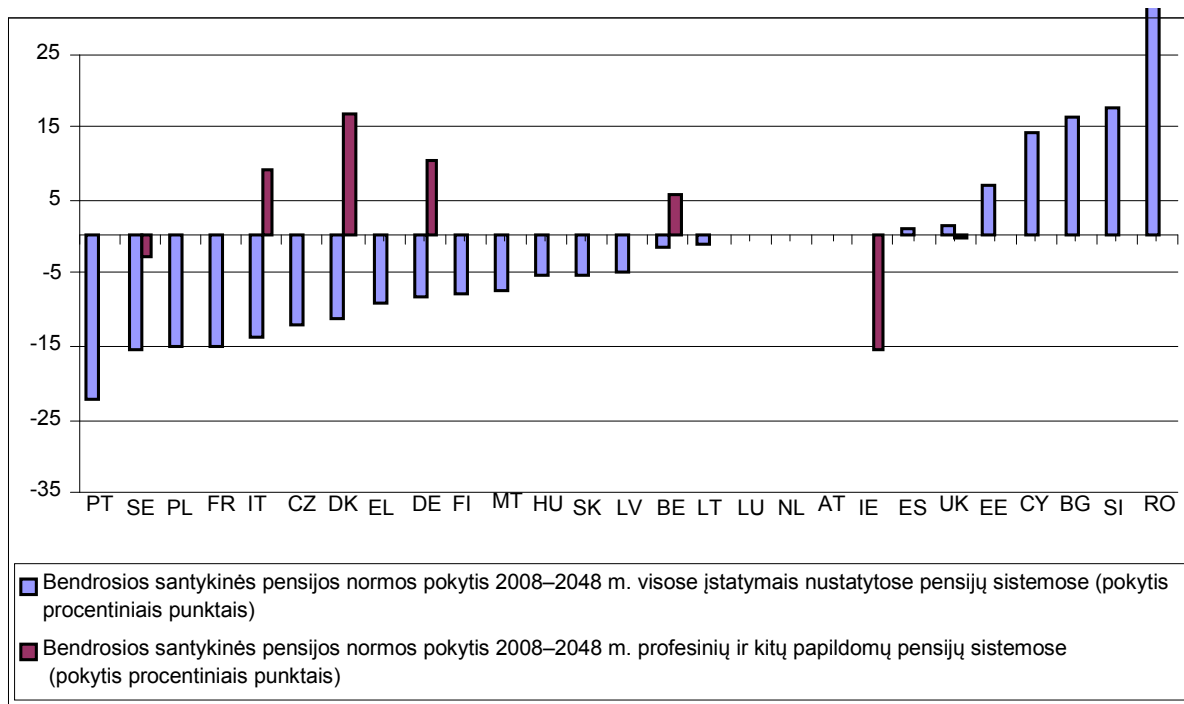
Pensijos, visų pirma mokamos valstybės, yra svarbiausias vyresnio amžiaus europiečių, sudarančių nemenką (120 mln. arba 24 proc.) ir vis didėjančią ES visuomenės dalį, pajamų šaltinis. Svarbiausias pensijų sistemų tikslas – užtikrinti pakankamas pensininkų pajamas, tinkamą pagyvenusių žmonių gyvenimo lygį ir ekonominę nepriklausomybę, o pensijos pačios savaime veikia kaip stabilizavimo priemonės. Iš esmės šis tikslas ES pasiektas, tačiau tebelieka didelių spragų. Vyresnių nei 65 m. žmonių pajamos siekia beveik 94 proc. visų

² Atnaujintas ilgalaikes valstybės išlaidų pensijoms prognozes, kurias šiuo metu rengia EK ir Ekonominės politikos komitetas, ketinama paskelbti 2012 m. gegužės mėn. ataskaitoje apie visuomenės senėjimą. Nurodyta vertė – pirminės prognozės. Iš jų matyti, kad ne vienai valstybei narei pavyko apriboti būsimas išlaidas pensijoms, nes po 2009 m. pranešimo apie visuomenės senėjimą paskelbimo jos ėmėsi papildomų reformų.

gyventojų pajamų vidurkio³, tačiau maždaug 22 proc. vyresnių nei 75 m. moterų pajamos yra tokios mažos, kad joms kyla skurdo grėsmė⁴.

Įgyvendinus valstybės pensijų sistemų reformas, buvo iš dalies padidinta ar išlaikyta jų apsauga nuo skurdo, tačiau dauguma atvejų šios reformos ateityje lems ir mažesnę santykinę pensijos normą (pensijos santykį su gautomis pajamomis) (žr. 2 pav.).

2 pav. Prognozuojami valstybės socialinio draudimo ir papildomos pensijų sistemų santykinės pensijos normos pokyčiai 2008–2048 m. (procentiniais punktais)

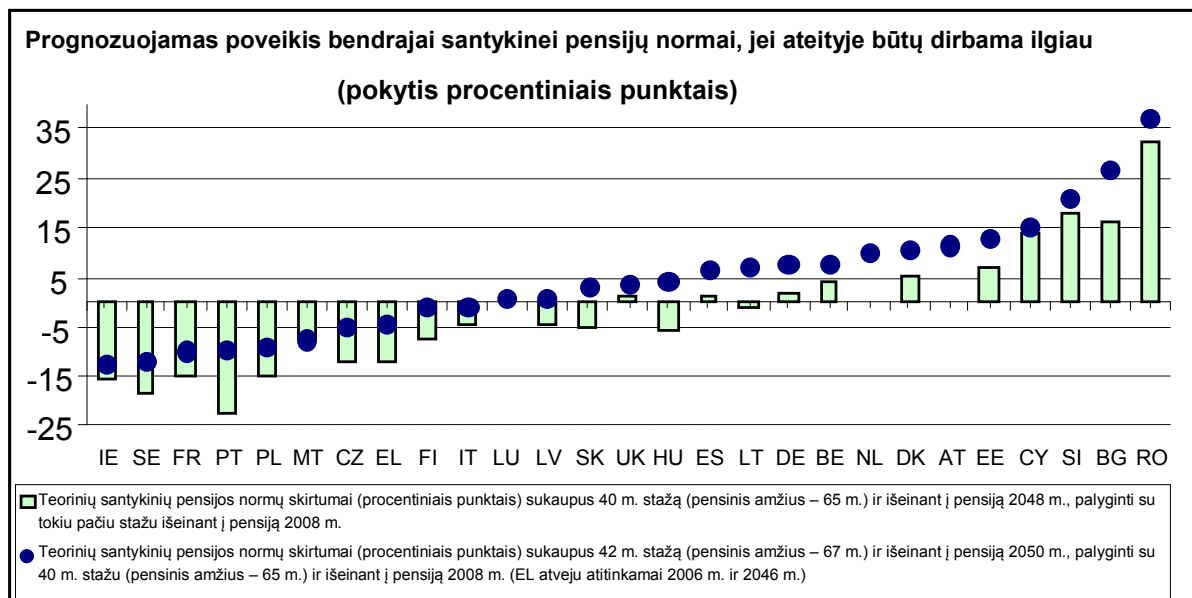
Šaltinis: Socialinės apsaugos komiteto Rodiklių pogrupio (ISG) nustatytos teorinės 2008–2048 m. santykinės pensijos normos.

Tikėtinas santykinės pensijos normos sumažinimas grindžiamas prielaida, kad pensinis amžius nesikeis. Jeigu bus dirbama ilgiau, ateityje ši norma turėtų išlikti tokia pati, o gal net padidėti. Tai aiškiai matyti iš 3 pav., kuriame palyginama būsima žmonių, kurie į pensiją išeina sulaukę 65 m. ir įgiję 40 m. stažą, ir žmonių, kurie į pensiją išeina 67 m. amžiaus ir įgiję 42 m. stažą, visoms kitoms sąlygoms nekintant, bendroji santykinė pensijos norma.

³ Eurostatas, ES–SPGS 2009 m. duomenys. 65 m. ir vyresnių žmonių ekvivalentinių vidutinių pajamų procentinė dalis, palyginti su vidutinėmis visų ES-27 gyventojų pajamomis. Įvairiose valstybėse narėse šis rodiklis svyruoja nuo 70 proc. iki šiek tiek daugiau kaip 100 proc.

⁴ Eurostatas, ES–SPGS 2009 m. duomenys.

3 pav. Tikėtinas vėlesnio išėjimo į pensiją poveikis santykinės pensijos normos kitimui 2008–2048 m.

Šaltinis: Rodiklių pogrupio (ISG) nustatytos teorinės 2008–2048 m. santykinės pensijos normos.

Patikimas ir adekvacias santykinės pensijos normas ateityje galėtų užtikrinti ir papildomos pensijų santaupos⁵. Kai kurios šalys pradėjo taikyti priemones, pagal kurias valstybiniai einamojo finansavimo modeliai papildomi privataus finansavimo modeliais, tačiau daugelis valstybių narių turėtų padaryti kur kas daugiau, kad žmonėms būtų suteikta daugiau galimybių kaupti papildomas lėšas pensijai. Todėl reikia užtikrinti didesnę privačių pensijų fondų saugumą, rentabilumą ir didesnę suderinamumą su lanksčiomis darbo rinkos sąlygomis ir judumo galimybėmis.

Kai kuriose šalyse krizė aiškiai parodė, kad reikia didinti investicinių pensijų kaupimo sistemų pajėgumus sumažinti ir sušvelninti įvairaus pobūdžio sukretimus. Ekonomikos nuosmukis ir su juo susijęs valstybės finansų padėties pablogėjimas atskleidė tam tikrus trūkumus, būdingus valstybių narių kuriamiems privalomų privačių pensijų modeliams.

2.3. Moterų ir vyresnio amžiaus darbuotojų skatinimas dalyvauti darbo rinkoje

Visuomenės senėjimo problema dažnai iliustruojama padvigubėjusios vyresnio amžiaus gyventojų priklausomybės nuo dirbančių gyventojų pavyzdžiu: nuo 2010 m. iki 2050 m. vyresnių nei 65 m. asmenų priklausomybės nuo 15–64 m. asmenų koeficientas išaugs nuo 26 proc. iki 50 proc. Vis dėlto svarbiausias yra ekonominės priklausomybės koeficientas, t. y. *procentinė bedarbių ir pensininkų dalis, palyginti su visais dirbančiais asmenimis*. Jeigu Europai pavyktų pasiekti strategijoje „Europa 2020“ iškeltą tikslą – 75 proc. 20–64 m.

⁵ Papildomas pensijų santaupas sudaro profesinės ir asmeninės pensijos, gyvybės draudimas ir kitų formų turto kaupimas, galintis padėti išlaikyti pakankamą gyvenimo lygį išėjus į pensiją. Be to, yra ir kitų priemonių (pavyzdžiui, atvirkštinė hipoteka), kuriomis naudodamiesi pensininkai gali gauti papildomų pajamų iš turimo turto (būsto).

gyventojų užimtumą ir 2020–2050 m. būtų padaryta tolesnė pažanga, ekonominės priklausomybės koeficientas išaugtų nuo dabartinių 65 proc. iki 79 proc. 2050 m.⁶.

Daugelis šalių dar gali nemažai ką padaryti, kad ateityje pagerėtų jų pensijų sistemų adekvatumas ir tvarumas, pavyzdžiui, padidinti užimtumą, visų pirma vyresnio amžiaus asmenų, tačiau taip pat dideliu nedarbu pasižyminčių visuomenės grupių (moterų, migrantų, jaunimo) užimtumą. Jei būtų pasiektas ES užimtumo tikslas ar pasivytos geriausių rezultatų šioje srityje pasiekusios šalys, senėjančios visuomenės poveikis pensijoms skiriamai BVP daliai galėtų būti beveik neutralizuotas.

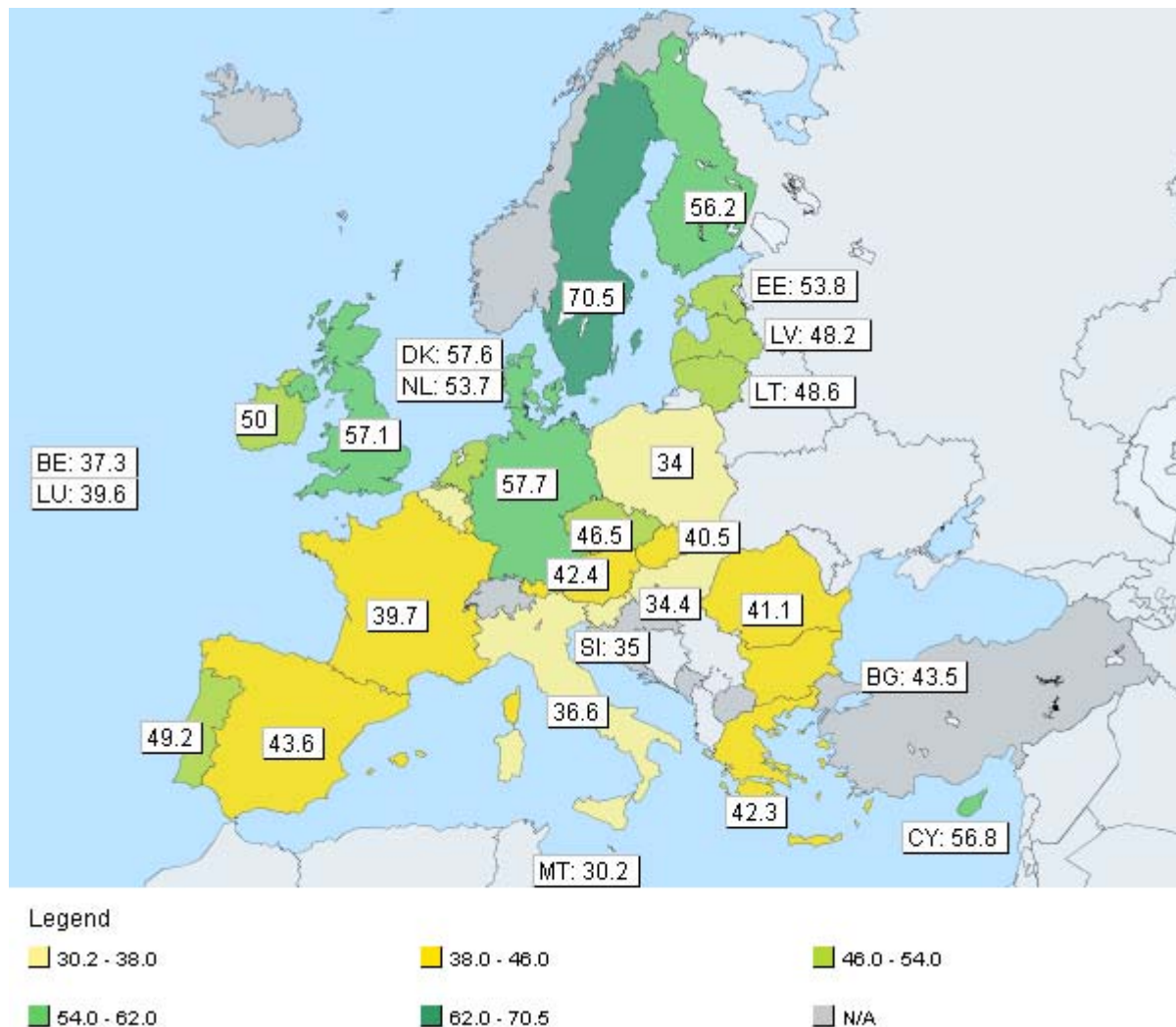
Pensijų sistemos veikia išėjimo į pensiją tendencijas, o drauge ir darbo jėgos pasiūlą bei ekonominės priklausomybės koeficientą. Svarbiausi parametrai – įprastinio ir ankstyvo išėjimo į pensiją amžius. Šiuo metu pensijoje praleidžiamas maždaug trečdalis suaugusiojo gyvenimo ir, jei dabartinė politika nebus pakeista, ateityje šis laikotarpis dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės bus dar ilgesnis. Be to, galimybės anksti palikti darbo rinką lėmė, kad ES 2010 m. dirbo mažiau kaip 50 proc. vyresnio amžiaus (55–64 m.) asmenų. Šis visai ES bendro skaičius neatskleidžia valstybių narių skirtumų, kurie yra didžiuliai – pavyzdžiui, Maltoje dirba 30,2 proc. 55–64 m. asmenų, o Švedijoje – net 70,5 proc. (žr. 4 pav.). Vyresnio amžiaus moterų užimtumas yra gerokai mažesnis nei vyresnio amžiaus vyrų – atitinkamai 38,6 proc. ir 54,6 proc.

Vis dėlto pastaraisiais dešimtmečiais įsigalėjusi tendencija anksti išeiti į pensiją silpnėja. ES-27 šalyse 55–64 m. amžiaus grupės užimtumas išaugo nuo 37,5 proc. 2001 m. iki 46,3 proc. 2010 m. Be to, valstybių narių priimtoms pensijų reformoms, kurios palaipsniui bus galutinai įgyvendintos, galėtų padėti gerokai padidinti vyresnio amžiaus asmenų užimtumą. Tačiau reikia padaryti kur kas daugiau. Šių priešpensinio amžiaus grupių dalyvavimas darbo rinkoje yra per menkas, o šioje srityje daroma pažanga – nepakankama. Nustatytas pensinis amžius drauge su galimybe anksti pasitraukti iš darbo rinkos lems vis didesnę stažo kaupimo laikotarpio ir pensijoje praleisto laiko atotrūkį. Norint paspartinti ekonomikos augimą ir sukurti tvirtą tvarių ir adekvačių pensijų sistemų pagrindą, bus būtina imtis pensijų sistemų reformų, kuriomis būtų padidintas dalyvavimas darbo rinkoje.

Reformų, kuriomis siekiama padidinti išėjimo į pensiją amžių (ir palaipsniui panaikinti ankstyvo išėjimo į pensiją galimybę), sėkmė priklauso nuo to, ar vyresnio amžiaus žmonėms bus suteikta geresnių galimybių likti darbo rinkoje, pavyzdžiui, ar darbo vietos ir darbo organizavimas bus pritaikyti prie jų reikmių, ar bus skatinama mokytis visą gyvenimą, įgyvendinama rentabili profesinio, asmeninio ir šeimos gyvenimo derinimo politika, imamasi sveiko senėjimo rėmimo priemonių, kovojama su lyčių nelygybe ir diskriminacija dėl amžiaus. Politinio pritarimo tokioms reformoms bus sulaukta tik tuo atveju, jei jos bus suvokiamos kaip teisingos. Todėl būtina atsižvelgti į faktą, kad pavienių asmenų pajėgumas dirbti – ir įsidarbinti – yra labai nevienodas ir kad 60–65 m. sulaukusių darbininkų, kurie pradėjo dirbti ankstyvoje jaunystėje, tikėtina gyvenimo trukmė ir sveikata bus menkesnė nei kitų darbuotojų.

⁶ Skaičiavimas atliktas naudojantis Austrijos federalinių darbo rūmų (Viena) priklausomybės koeficiento skaičiuokle. Ekonominės priklausomybės koeficientas – pensininkų (įskaitant anksti išėjusius į pensiją asmenis bei gaunančius invalidumo pensiją asmenis) ir bedarbių skaičiaus ir dirbančių žmonių skaičiaus santykis. Pagrindinė prielaida: 2050 m. 20–64 m. amžiaus grupės užimtumas išaugs iki 79,6 proc. Toks užimtumo lygis buvo pasiektas 2008 m. trijose geriausių rezultatų pasiekusiose šalyse – SE, DK, NL. Duomenys: Darbo jėgos tyrimas, 2009 m. visuomenės senėjimo ataskaita, Europop 08.

4 pav. Vyresnio amžiaus asmenų (55–64 m.) užimtumas ES valstybėse narėse 2010 m.

Šaltinis: ESTAT.

2.4. Valstybių narių ir ES vaidmuo sprendžiant pensijų klausimus

Didžiausia atsakomybė už pensijų sistemų plėtotę tenka pačioms valstybėms narėms. Tačiau Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo reikalaujama, kad ES remtų ir papildytų valstybių narių veiklą socialinės apsaugos srityje (153 straipsnis) ir nustatydamą bei įgyvendindama savo politikos veiksmus atsižvelgtų į reikalavimus, susijusius su tinkamos socialinės apsaugos užtikrinimu (9 straipsnis).

Nacionalines pensijų sistemas ir politiką veikia įvairios ES veiklos sritys ir politinės iniciatyvos. Iki šiol ES, neturėdama nuoseklios strategijos, bandė spręsti tik konkrečius su pensijomis susijusius klausimus, kaip antai laisvo piliečių judėjimo kliūčių šalinimas, potenciali privačių pensijų fondų iš vidaus rinkos gaunama nauda, lyčių lygybės skatinimas, kova su diskriminacija ir fiskalinio tvarumo stebėseną. Atsižvelgiant į su pensijomis susijusių makroekonominių, socialinių ir užimtumo uždavinių rimtumą ir pobūdį, būtina vadovautis visapusiškesniu požiūriu.

ES yra parengusi įvairių politinių priemonių, kad padėtų valstybėms narėms plėtoti ilgalaikes adekvačių pensijų sistemas. 2010 m. paskelbtoje Žaliojoje knygoje dėl pensijų Komisija

pabrėžė, kad labai svarbu pensijų klausimus spręsti laikantis holistinio požiūrio ir siekiant kuo didesnės įvairių politikos sričių sinergijos. Strategija „Europa 2020“ ir stipresnė ekonomikos valdysena Europos lygmeniu – tvirtas pagrindas, kuriuo remiantis galima kritiškai įvertinti pensijų sistemas. Reikia pripažinti, kad pensijos yra ne tik svarbus daugelio ES piliečių pajamų šaltinis, bet ir viena didžiausių valstybės išlaidų kategorijų – taigi tai bendras visų valstybių narių rūpestis. Reikia glaudžiai bendradarbiauti su valstybių narių vyriausybėmis (visų pirma per Socialinės apsaugos komitetą, Ekonominės politikos komitetą ir Užimtumo komitetą), tačiau ne mažiau svarbu užtikrinti, kad diskusijose dėl adekvačių, tvarių ir saugių pensijų sistemų dalyvautų ir nevyriausybinių suinteresuotosios šalys.

Šioje baltojoje knygoje atsižvelgiama į valstybių narių atsakomybę. Ja siekiama nustatyti, kokiomis ES politinėmis priemonėmis būtų galima paremti valstybių narių pastangas reformuoti savo pensijų sistemas, ir siūloma įvairių viena kitą papildančių iniciatyvų – nuo teisės aktų ir finansinių paskatų iki geresnio politinio koordinavimo ir stebėsenos, – kuriomis būtų siekiama bendrų tikslų, iškeltų integruotoje ir išsamioje strategijoje „Europa 2020“.

3. PENSIJŲ SISTEMŲ REFORMŲ REIKMĖ

Svarbiausias pensijų politikos uždavinys – parengti finansiškai tvarią sistemą, kad būtų galima pasiekti esminį pensijų sistemų tikslą – užtikrinti pakankamas pensininkų pajamas, tinkamą pagyvenusių žmonių gyvenimo lygį ir ekonominę nepriklausomybę.

Komisijos 2011 m⁷. ir 2012 m⁸. metinėse augimo apžvalgose išdėstyta, kokios veiklos reikėtų imtis, kad pensijų reformos padėtų siekti ekonomikos augimui palankios fiskalinės konsolidacijos ir užtikrintų adekvačias ir tvarias pensijas. Metinėse augimo apžvalgose pabrėžta, kaip svarbu siekiant šių tikslų užtikrinti geresnę sukaupto stažo ir pensijos laikotarpio pusiausvyrą ir skatinti žmones pensijoms taupyti papildomai. Be kita ko, Komisija rekomendavo:

- a) susieti pensinį amžių su augančia tikėtina gyvenimo trukme;
- b) apriboti galimybes anksti išeiti į pensiją ir kitus pasitraukimo iš darbo rinkos kelius;
- c) skatinti žmones ilgiau dirbti, suteikiant daugiau galimybių mokytis visą gyvenimą, pritaikant darbo vietas pagal darbo jėgos įvairovę, teikiant daugiau užimtumo galimybių vyresnio amžiaus darbuotojams ir remiant aktyvų ir sveiką senėjimą;
- d) suvienodinti vyrų ir moterų pensinį amžių ir
- e) skatinti sukurti papildomo pensijų kaupimo sistemas, kad būsimų pensininkų pajamos būtų didesnės.

Vadovaujantis šiomis rekomendacijomis sėkmingai įgyvendintos pensijų sistemų reformos padėtų užtikrinti didesnę tų sistemų tvarumą, taigi valstybės narės galėtų pasiūlyti adekvačias pajamas savo piliečiams senatvėje, net jei demografinės aplinkybės nebūtų palankios.

⁷ COM(2011) 11 galutinis, 2011 1 12.

⁸ COM(2011) 815 galutinis, 2011 11 23.

Kai kurios šalys (CZ, EL, ES ir IT) jau padarė nemenką pažangą pagal metinių augimo apžvalgų rekomendacijas pertvarkydamos savo socialinės apsaugos sistemas. Daugiau informacijos apie naujausias pensijų sistemų reformas valstybėse narėse pateikta 3 priede. Tačiau reikia nedelsiant imtis ir kitų politinių veiksmų. Toliau išvardyti būtini sėkmingų reformų elementai, nustatyti metinėse augimo apžvalgose.

3.1. Darbo rinkoje ir pensijoje praleisto laiko pusiausvyra

3.1.1. Susieti pensinį amžių su didėjančia tikėtina gyvenimo trukme

2011 m. liepos mėn. priimtose konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose daugiausiai dėmesio skiriama reikmei vyresnio amžiaus darbuotojus ilgiau išlaikyti darbo rinkoje – to galima siekti didinant pensinį amžių proporcingai augančiai tikėtina gyvenimo trukmei. Pirmiausia faktinio pensinio amžiaus padidinimas iš dalies kompensuotų ilgėjančios gyvenimo trukmės poveikį, į kurį neatsižvelgiama skaičiuojant pensijas. Pensinio amžiaus susiejimas su gyvenimo trukme galėtų padėti užtikrinti darbo rinkoje ir pensijoje praleidžiamo laiko pusiausvyrą. Tai turi lemiamos reikšmės būsimam sistemų tvarumui. Iš Komisijos 2009 m. tvarumo ataskaitoje pateiktų prognozių matyti, kad pagal augančią tikėtiną gyvenimo trukmę didinamas pensinis amžius galėtų padėti sutaupyti daugiau kaip pusę sumos, kurią per ateinančius 50 m. planuojama skirti pensijoms, prieaugio⁹.

Vienos valstybės narės bando vėlinti išėjimą į pensiją didindamos įmokų mokėjimo metų, po kurių suteikiama teisė į visą pensiją, skaičių, kitos – susiedamos jį su ilgėjančia tikėtina gyvenimo trukme (pavyzdžiui, CZ, EL, FR, IT). Kai kuriose šalyse pensijų išmokų dydis koreguojamas proporcingai tikėtina gyvenimo trukmei (PT), kitose išmokų dydis priklauso nuo demografinių pokyčių ir ilgėjančios gyvenimo trukmės veikiamų pensijų sistemų finansinio balanso (pavyzdžiui, DE, SE). Dauguma valstybių narių siūlo galimybę užsidirbti didesnę pensiją ilgiau liekant darbo rinkoje ir tokiu būdu kompensuoti tam tikro pensinio amžiaus asmenims mokamų pensijų mažėjimą bei užtikrinti pensijų adekvatumą.

Faktinio pensinio amžiaus vėlinimas nereiškia jaunimo ir vyresnio amžiaus asmenų interesų derinimo; juo veikiau siekiama tinkamos pusiausvyros. Aktyvus gyvenimas tuos kelerius dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės atsiradusius metus nereiškia, kad pagyvenusiems žmonėms užkertamas kelias į užtarnautą poilsį ir kad jaunimas gauna iš to naudos. Tai taip pat nereiškia, kad vyresni darbuotojai užims tas darbo vietas, kurios galėtų atitekti jaunuoliams. Iš tiesų tose valstybėse narėse, kuriose vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis yra aukščiausias, jaunimo nedarbas yra vienas mažiausių. Ilgalaikiu laikotarpiu darbo vietų skaičius nėra pastovus; jį visų pirma veikia kvalifikuotų darbuotojų pasiūla – vienas svarbiausių ekonomikos augimo veiksnių. Didesnis daug patirties sukaupusių vyresnio amžiaus darbuotojų prieinamumas padidins Europos ekonomikos augimo potencialą, suteiks daugiau galimybių ir geresnes gyvenimo sąlygas tiek jauniems, tiek vyresniems piliečiams. Didesnės

⁹ Iš prognozių matyti, kad susiejus pensinį amžių su tikėtina gyvenimo trukme, valstybės išlaidos pensijoms, palyginti su BVP, visoje ES 2060 m. būtų maždaug 1,75 procentinio punkto mažesnės nei tuo atveju, jei būtų laikomasi pagrindinio scenarijaus, pagal kurį prognozuojamas viešųjų išlaidų pensijoms padidėjimas būtų 2,4 procentinio punkto BVP. Taigi pensinio amžiaus ir faktinio pensinio amžiaus didinimo susiejimas su augančia tikėtina gyvenimo trukme iš esmės padėtų užtikrinti pažangą fiskalinio tvarumo link. Europos Komisijos ir Ekonominės politikos komiteto „2009 m. visuomenės senėjimo ataskaita. Ekonominės ir biudžeto prognozės 27 ES valstybėms narėms (2008–2060 m.)“, *European Economy*, Nr. 2. ir Europos Komisijos „2009 m. tvarumo ataskaita“, *European Economy*, Nr. 9.

galimybės visų amžiaus grupių žmonėms – vienas iš svarbiausių 2012 m., kurie paskelbti aktyvaus senėjimo ir kartų solidarumo metais, siekių.

3.1.2. Apsidaryti galimybes anksti išeiti į pensiją

Igyvendinant pensijų reformas, kuriomis siekiama kuo ilgiau išlaikyti žmones darbo rinkoje, daug dėmesio turi būti skiriama tokių galimybių, kaip nepateisinamas ankstyvas išėjimas į pensiją, suteikiamų visiems darbuotojams ar tam tikrų profesijų atstovams, šalinimui.

Kai kuriose valstybėse narėse pagal įstatymais nustatytas pensijų sistemas žmonėms, kurie nustatytą laikotarpį mokėjo įmokas, leidžiama į pensiją išeiti nesulaukus nustatyto pensinio amžiaus (pavyzdžiui, AT, BE ir LU). Taigi pertvarkant pensijų sistemas reikia ne tik siekti padidinti pensinį amžių, bet ir prireikus pailginti įmokų mokėjimo laikotarpį, kuris taip pat turėtų būti koreguojamas pagal ilgėjančią tikėtiną gyvenimo trukmę. Jei būtų atsižvelgiama į įmokų mokėjimo laikotarpius (net tais atvejais, kai jie ilginami proporcingai tikėtina gyvenimo trukmei), pensijų sistemose būtų užtikrintas teisingumas tų asmenų, kurie dirbti pradėjo anksti, atžvilgiu – paprastai tai nekvalifikuoti darbuotojai, kurie dažniausiai gyvena trumpiau ir yra prastesnės sveikatos.

Ankstyvo išėjimo į pensiją sistemas valstybės narės reformuoja įvairiais būdais. Gali būti reikalaujama, kad visas su ankstyvu išėjimu į pensiją susijusias išlaidas ar bent jų dalį padengtų darbdavys. Sunkų ar pavojingą darbą dirbantiems asmenims gali būti pasiūlyta ankstyvo išėjimo į pensiją alternatyvų, pavyzdžiui, profesinio judumo galimybių. Kai kuriose valstybėse narėse taisyklės, kuriomis reglamentuojamos šios teisės, yra griežtinamos, pavyzdžiui, didinant amžiaus ribą. Kitos šalys mažina išmokas, mokamas iš specialių fondų anksti į pensiją išeinantiems darbuotojams, arba iš viso panaikina tokią galimybę. Panaikinus ankstyvo išėjimo į pensiją galimybę svarbu užtikrinti, kad atitinkamiems darbuotojams būtų suteikta galimybė likti darbo rinkoje arba, jei tai neįmanoma, jiems būtų užtikrintos adekvačios pajamos.

3.1.3. Skatinti žmones ilgiau likti darbo rinkoje

Ankstyvo išėjimo į pensiją palaipsnių panaikinimą ir pensinio amžiaus didinimą turi papildyti iniciatyvos, kurios padėtų žmonėms ilgiau likti darbo rinkoje, pavyzdžiui, su sveikata, darbo vieta ir užimtumu susijusios priemonės. Jei tokių priemonių nebūtų imtasi, veikiausiai nukentėtų valstybės finansai, nes reformų, kuriomis būtų didinamas pensinis amžius, tikėtinas rezultatas – išaugęs žmonių, gaunančių kitokio pobūdžio išmokas (pavyzdžiui, bedarbio, invalidumo, socialinę pašalpą), skaičius. Dar viena valstybės biudžeto taupymo galimybė – mažesnės pensijos tiems vyresnio amžiaus darbuotojams, kurie nepajėgia likti darbo rinkoje iki nustatyto pensinio amžiaus. Tačiau tai keltų didesnę skurdo senatvėje riziką.

Valstybės narės turėtų užmegzti nuoširdžią diskusiją, kurioje dalyvautų valdžios institucijos, socialiniai partneriai ir kitos suinteresuotosios šalys ir kuria būtų siekiama konsensuso dėl politinių priemonių, kuriomis būtų teikiama galimybių ilgiau likti darbo rinkoje, tačiau drauge užtikrinamas solidarumas su tais, kuriems nepavyks to padaryti. Tik taip bus galima užtikrinti pensijų sistemų adekvatumą ir tvarumą ateityje. Be to, bus svarbu paaiškinti, kad vėlesnis išėjimas į pensiją nereiškia, kad pensijoje bus praleidžiama mažiau metų – juk tikėtina gyvenimo trukmė nuolat ilgėja.

Itin svarbus veiksnys – priešpensinio amžiaus žmonių sveikatos būklė, daranti didžiulį poveikį šių žmonių galimybėms ir norui likti darbo rinkoje. Tai savo ruožtu daro poveikį darbo rinkai. Investicijos į ligų prevenciją, sveiko ir aktyvaus senėjimo skatinimas, rentablesnės sveikatos priežiūros sistemos – visi šie veiksniai bus labai svarbūs išlaikant ir maksimizuojant sveiką ir produktyvią darbo jėgą, kuri galėtų likti darbo rinkoje ir sulaukusi vyresnio amžiaus. Savo ruožtu tai padės sumažinti ankstyvo išėjimo į pensiją dėl ligos mastą, paskatins vyresnius nei 55 m. žmones dalyvauti darbo rinkoje ir sumažins pensijų sistemoms daromą spaudimą.

Kitos galimos priemonės – nepagrįsto privalomojo pensinio amžiaus persvarstymas, sveikatos ir saugos darbe skatinimas, galimybės mokytis visą gyvenimą, darbo vietų pritaikymas vyresnio amžiaus darbuotojų reikmėms, lanksčių darbo sąlygų sudarymas (pavyzdžiui, galimybė dirbti ne visą darbo dieną ir gauti dalį pensijos). Taip pat galima išplėtoti vadinamosios antrosios karjeros ir karjeros pabaigos darbo vietų koncepciją. Ne mažiau svarbu bus apmokestinimo ir atlyginimo sistemose šalinti paskatas nedirbti ir tiek moteris, tiek vyrus skatinti ilgiau likti darbo rinkoje. Atsižvelgiant į nemenkus 55–64 m. moterų ir vyrų užimtumo skirtumus, įgyvendinant visas su ilgesniu darbu ir aktyviu senėjimu susijusias iniciatyvas bus svarbu daug dėmesio skirti lyčių aspektui, pavyzdžiui, imtis priemonių, kurios padėtų derinti darbą ir sveikatos priežiūrą bei sumažintų moterų ir vyrų užimtumo ir darbo užmokesčio skirtumus. Europos socialinis fondas gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant politikus, darbdavius ir darbuotojus įveikti moterų patiriamus sunkumus ir šalinti kliūtis, trukdančias ilgiau likti darbo rinkoje, bei užtikrinant pažangą, kurios reikia, kad išaugtų abiejų lyčių vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumas.

3.1.4. Suvienodinti vyrų ir moterų pensinį amžių

2009 m. moterų pensinis amžius tebebuvo mažesnis nei vyrų trylikoje valstybių narių. Tačiau teisės aktuose nustatyta, kad iki 2020 m. pensinis amžius bus suvienodintas aštuoniolikoje valstybių narių. Penkios valstybės narės yra parengusios ilgalaikių planų suvienodinti pensinį amžių ir tik keturios iš 27 valstybių narių nėra priėmusios su pensinio amžiaus suvienodinimu susijusių teisės aktų (daugiau informacijos apie konkrečias šalis pateikiama 3 priede). Moterų ir vyrų pensinio amžiaus suvienodinimas gali labai prisidėti prie vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygio kėlimo ir padidinti moterų pajamas, taigi turėtų būti įgyvendinamas nedelsiant.

Svarstant pensinio amžiaus suvienodinimo klausimus reikia atsižvelgti į platesnį kontekstą: nevienodas vyrų ir moterų gaunamas pensijas lemia tokie veiksniai kaip moterų ir vyrų užimtumo ir darbo užmokesčio skirtumai, laikinas karjeros sustabdymas ir darbas ne visą darbo dieną dėl kitų asmenų globos. Lyčių nelygybės darbo rinkoje apraiškos nulemia mažesnes moterų gaunamas pensijas. Todėl sprendžiant pensijų tvarumo ir adekvatumo klausimus reikia imtis pačių įvairiausių su pensijų ir užimtumo politika susijusių priemonių, kad būtų pašalinti pensinių pajamų skirtumai lyčių atžvilgiu. Būtina ieškoti veiksmingesnių sprendimų, kurie nebūtų pagrįsti tradicinių lyčių vaidmenų prielaida; tai gali būti, pavyzdžiui, specialūs globos kreditai, kurie būtų teikiami tiek moterims, tiek vyrams ir įvairiais būdais, įskaitant geresnes galimybes sugrįžti į darbo rinką, padėtų išsaugoti pensijų sistemų tvarumą.

Lyčių nelygybės mažinimas padedant suderinti profesinį ir privatą gyvenimą pensijų sistemoms galėtų teikti ilgalaikės netiesioginės naudos, nes žmonėms būtų lengviau kurti šeimas, išaugtų gimstamumas ir būtų sušvelnintas darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas.

3.2. Papildomų privačių pensijų kaupimas

Papildomos pensijos turėtų atlikti didesnę vaidmenį užtikrinant pensijų adekvatumą ateityje, todėl valstybės narės turės rasti būdų, kaip pagerinti papildomų pensijų fondų rentabilumą, saugumą ir prieinamumą. Tokiomis aplinkybėmis labai svarbūs yra mokesčiai ir kitos finansinės paskatos bei kolektyvinės derybos. Šios priemonės ES valstybėse narėse taikomos nevienodai, todėl būtų galima mokytis vieniems iš kitų. Atsižvelgiant į tai, kad moterys turi mažiau galimybių kaupti papildomą pensiją, bus ne mažiau svarbu spręsti su lyčių lygybe susijusius klausimus, kad dabartinis atotrūkis toliau nedidėtų.

Krizė išryškino investicinio pensijų kaupimo modelio pažeidžiamumą finansų krizės ar ekonomikos nuosmukio atveju. Taip pat pabrėžta, kad reikia peržiūrėti reglamentavimo sistemą ir pensijų modelius taip, kad būtų užtikrintas privačių pensijų saugumas. ES, kuri šioje srityje turi teisėkūros kompetenciją, jau yra parengusi dvi priemones: Direktyvą dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam¹⁰ ir Direktyvą dėl įstaigų, atsakingų už profesinių pensijų skyrimą, veiklos ir priežiūros (toliau – Profesinių pensijų skyrimo direktyva)¹¹. Žaliaja knyga pradėtos konsultacijos patvirtino, kad bendroji rinka – vienas svarbiausių veiksnių, padedančių užtikrinti pensijų adekvatumą ir fiskalinį stabilumą. Kol kas neišlaisvintas visas veiksmingumo didinimo potencialas – reikėtų labiau išnaudoti masto ekonomiją, rizikos diversifikaciją ir inovacijas. ES galėtų sustiprinti profesinių pensijų skyrimo nuostatas valstybių narių pensijų sistemose ir prisidėti prie pensijų sąnaudų mažinimo. Štai kodėl Profesinių pensijų skyrimo direktyva bus peržiūreta siekiant dar labiau palengvinti tarpvalstybinę įstaigų, atsakingų už tokių pensijų skyrimą, veiklą ir modernizuoti jų priežiūrą, atsižvelgiant į pensijų skyrimo įstaigų įvairovę valstybėse narėse. Be to, reikia gerinti finansinių produktų, kuriais naudodamiesi žmonės gali sukaupti su užimtumu nesusijusių papildomų santaupų pensijai, kokybę. Naudojantis šiais trečiosios pakopos ir kitais finansiniais produktais būtų galima papildyti vyresnio amžiaus žmonių pajamas. Būtina gerinti vartotojų informavimą ir apsaugą, kad išaugtų darbuotojų ir investuotojų pasitikėjimas pensijų kaupimo finansiniais produktais.

Didesnis kliovimasis papildomų pensijų sistemomis gali lemti, kad tarpvalstybiniu mastu judūs žmonės praras nemenką dalį pensijos. Įstatymų nustatytos socialinės apsaugos išmokos garantuojamos ES teisės aktais (visų pirma Reglamentu (EB) Nr. 883/2004¹²), kurie nėra taikomi privatiems pensijų fondams. Todėl svarbu nustatyti prevencines priemones, kurios užtikrintų, kad papildomų pensijų sistemos nebūtų profesinio judumo ir darbo rinkos lankstumo kliūtimi. Tai galėtų tiesiogiai prisidėti prie ES ekonomikos augimo skatinimo ir nedaryti neigiamo poveikio papildomų pensijų sistemoms.

Kitoje valstybėje narėje dirbantys piliečiai turi ne tik išsaugoti įvairiose šalyse įgytas teises į pensiją, bet ir turėti aiškios informacijos apie sukauptą pensiją pagal valstybės socialinio draudimo ir profesinių pensijų sistemas. Šio tikslo būtų galima siekti sukuriant ES masto pensijų stebėsenos („sekimo“) mechanizmą, panašų į jau naudojamus kai kuriose valstybėse narėse. Naudodamiesi šiais mechanizmais, piliečiai gautų tikslios ir nepasenusios informacijos apie sukauptą pensiją bei prognozuojamas pajamas iš valstybės socialinio draudimo ir profesinių pensijų sistemų, kurias galės gauti išėję į pensiją. Taigi drauge būtų demonstruojama, kokios naudos teikia ilgesnis darbas ir papildomų pensijų kaupimas,

¹⁰ 2008/94/EB, 2008 m. spalio 22 d.

¹¹ 2003/41/EB, 2003 m. birželio 3 d.

¹² 2004 m. balandžio 29 d. Reglamentas Nr. 883/2004/EB dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo.

padedantys užtikrinti adekvačias pajamas išėjus į pensiją. Suderinus pagrindinius aspektus, nacionaliniai pensijų stebėsenos mechanizmai galėtų būti susieti su ES pensijų stebėsenos sistema.

4. ES PRIEMONĖS

Nacionalinė pensijų politika vis dažniau laikoma visuotinės svarbos reikalu, todėl logiška, kad ES vaidmuo padedant valstybėms narėms pasiekti su adekvačiomis ir tvariomis pensijomis susijusius tikslus darosi vis svarbesnis.

ES gali nustatyti įvairias politines priemones, kuriomis būtų skatinamos adekvačios, saugios ir tvarios pensijos, tačiau iš esmės šių tikslų įgyvendinimas ir toliau bus pačių valstybių narių atsakomybė.

Teisės aktai. ES neturi jokios galios leisti su valstybių narių pensijų sistemų struktūra susijusius įstatymus, tačiau gali teisės aktais reglamentuoti vidaus rinkos veikimui poveikį darančius veiksnius (kaip antai laisvas asmenų judėjimas, laisvė teikti paslaugas, vartotojų apsauga), kovoti su diskriminacija (visų pirma dėl lyties ir amžiaus) ir užtikrinti darbuotojų teises. Jau galioja ne vienas reglamentas ir direktyva, kuriais daromas poveikis valstybių narių pensijų sistemoms. Be to, ES gali skatinti naudotis teisinės galios neturinčiais dokumentais, pavyzdžiui, gerosios patirties kodeksais.

Finansavimas. ES gali sutelkti lėšas, kad būtų pasiekti tam tikri su pensijomis susiję politiniai tikslai. Europos socialinis fondas yra bene svarbiausia Europos priemonė, galinti padėti siekti šio tikslo; jo lėšomis galima skatinti vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumą ir galimybes likti darbo rinkoje. Yra ir kitų, mažesnių finansavimo priemonių – pavyzdžiui, užimtumo ir socialinės politikos srityje įgyvendinama programa PROGRESS, visuomenės sveikatos ir mokymosi visą gyvenimą programos, – kuriomis galima pasinaudoti remiant geresnę valstybių narių politikos plėtotę, visų pirma mokantis vieniems iš kitų.

Politikos koordinavimas. Strategijoje „Europa 2020“ raginama geriau koordinuoti nacionalinę politiką vadovaujantis Europos semestro koncepcija ir visų pirma naudojantis konkrečiai šaliai skirtomis rekomendacijomis. Prie šio proceso savo darbu prisideda politikos komitetai (pavyzdžiui, Socialinės apsaugos komitetas, Ekonominės politikos komitetas ir Užimtumo komitetas), išsamiai nagrinėjantys uždavinius, susijusius su pensijų adekvatumu ir tvarumu bei skatinimu ilgiau likti darbo rinkoje.

Šioje baltojoje knygoje pristatomas išsamių ES lygmens iniciatyvų, skirtų nacionalinėms pensijų sistemų reformoms remti, rinkinys. Šiomis iniciatyvomis siekiama prisidėti prie dviejų svarbiausių metinėse augimo apžvalgose nustatytų reformų tikslų, t. y. siekti didesnės dirbant ir pensijoje praleisto laiko pusiausvyros ir išplėtoti papildomų privačių pensijų kaupimo sistemas. Baltojoje knygoje nemažai dėmesio skiriama ir holistinio požiūrio, kurio raginta siekti pensijų klausimams skirtoje žaliajoje knygoje, įgyvendinimui naudojantis geresnėmis koordinavimo ir stebėsenos priemonėmis. Konkretūs veiksmai, susiję, pavyzdžiui, su teisių perkeliavimu, Profesinių pensijų skyrimo direktyvos peržiūra ir įvairiomis priemonėmis, kuriomis žmonės skatinami ilgiau likti darbo rinkoje, išvardyti 1 priede. Taigi, ši baltoji knyga yra svarbus pagrindas, kuriuo remiantis galima plėtoti vaisingą bendradarbiavimą su valstybėmis narėmis, Europos Parlamentu ir socialiniais partneriais.

5. IŠVADA

Norint užtikrinti adekvačias ir tvarias pensijas, teks pakoreguoti daugelio Europos Sąjungos valstybių narių pensijų sistemas. Tai buvo pabrėžta 2011 m. Komisijos pateiktoje metinėje augimo apžvalgoje ir daugumoje valstybėms narėms pateiktų rekomendacijų. Tai, kad reikia iš esmės reformuoti pensijų sistemas ir imtis darbo rinkos priemonių, kuriomis tiek moterys, tiek vyrai skatinami ilgiau likti darbo rinkoje, buvo dar kartą pabrėžta Komisijos 2012 m. metinėje augimo apžvalgoje. Atsižvelgiant į šias rekomendacijas, šioje baltojoje knygoje pristatoma ateinančių dešimtmečių adekvačių, tvarių ir saugių pensijų strategija. Galime neabejoti, kad mūsų laukia dideli uždaviniai, visų pirma susiję su demografiniais pokyčiais ir valstybės finansų tvarumu. Tačiau taip pat turime gerų jų sprendimo būdų.

Dabartinė valstybių skolos krizė akivaizdžiai parodė, kaip svarbu, kad visa Europos Sąjunga ir kiekviena jos valstybė narė sėkmingai išspręstų dabartines savo pensijų sistemų problemas. Todėl įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ reikia atidžiai stebėti, kaip įgyvendinamos pensijų reformos. Spręsdami su pensijų sistemomis susijusius uždavinius turime vadovautis europietiškesniu požiūriu ir Europos Vadovų Tarybos išvadomis, kuriose raginta siekti glaudesnio ekonomikos politikos koordinavimo. Atėjo laikas imtis veiklos ir ryžtingai įgyvendinti šioje baltojoje knygoje pasiūlytus veiksmus. Valstybės narės, Europos institucijos ir kitos suinteresuotosios šalys, visų pirma socialiniai partneriai, spręsdami senėjančios visuomenės keliamas problemas, turi veikti išvien ir atlikti jiems pavestus uždavinius. Pensijų sistemos prisideda prie ekonomikos augimo Europoje: jos gali padėti skatinti aktyvų senėjimą ir išlikti adekvačiu ir tvariu esminiu Europos socialinio modelio mechanizmu, padedančiu išlaikyti aukštą vyresnio amžiaus europiečių gyvenimo lygį.

1 PRIEDAS.
ES iniciatyvos valstybių narių pastangoms paremti

1. DARBO RINKOJE IR PENSIJOJE PRALEISTO LAIKO PUSIAUSVYRA

Norint pasiekti didesnę darbo rinkoje ir pensijoje praleisto laiko pusiausvyrą, reikia koreguoti pensijų sistemas, didinti pensinį amžių ir teikti daugiau paskatų ilgiau likti darbo rinkoje. Tačiau tai, ar įgyvendinus šias priemones pavyks padidinti faktinį pensinį amžių ir vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje, priklauso nuo to, ar bus sudarytos tinkamos sąlygos vyresnio amžiaus darbuotojams likti darbo rinkoje.

- (1) Įgyvendindama strategiją „Europa 2020“, Komisija **atidžiai stebės ir skatins pensijų sistemų ir darbo rinkų reformas**, kaip nustatyta metinėse augimo apžvalgose ir konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose, kad būtų siekiama vėlesnio išėjimo į pensiją tikslo, be kita ko, laiku suvienodinant moterų ir vyrų pensinį amžių ir susiejant jį su didėjančia tikėtina gyvenimo trukme.
- (2) Komisija remis Užimtumo komitetą, Ekonominės politikos komitetą ir Socialinės apsaugos komitetą, vykdančius **daugiašalės pensijų sistemų reformos priežiūros** veiklą, ir valstybėms narėms siūlys finansinę paramą per programą PROGRESS ir būsimą Socialinių pokyčių ir inovacijų programą, kad joms būtų lengviau mokytis vienoms iš kitų ir plėtoti politiką.
- (3) Komisija paprašys atitinkamų komitetų (pavyzdžiui, Socialinės apsaugos komiteto ar Patariamojo komiteto lyčių lygybės klausimams spręsti) **nustatyti gerą patirtį lyčių nelygybės pensijų sistemose mažinimo srityse ir pateikti atitinkamas rekomendacijas** (pavyzdžiui, skatinti vienodą darbo užmokestį, nustatyti teises į minimalią pensiją, teikti specialius globos kreditus, užtikrinti teisių į pensiją atskyrimą skyrybų atveju).
- (4) **2012 m., kurie paskelbti Aktyvaus senėjimo ir kartų solidarumo metais**, Komisija toliau informuos visuomenę apie ilgesnio darbo naudą ir galimybes ir remis gerosios patirties, susijusios su vyresnio amžiaus darbuotojams skirtomis darbo vietomis ir darbo rinkomis, sklaidą.
- (5) Įgyvendindama strategiją „Europa 2020“, Komisija dar labiau **remis politikos koordinavimą ir bendradarbiavimą sudarant sąlygas vyresnio amžiaus darbuotojams (visų pirma moterims) ir juos paskatinant ilgiau likti darbo rinkoje**. Visų pirma ji skatins Socialinės apsaugos komiteto ir Užimtumo komiteto bendradarbiavimą šalinant abiem lytims kylančias kliūtis, trukdančias ilgiau likti darbo rinkoje, valstybėse narėse plėtoti karjeros pabaigos darbo vietas ir projektus pagal Europos inovacijų partnerystę aktyvaus ir sveiko senėjimo srityje, ir suteikti daugiau atitinkamų galimybių.
- (6) Plėtodama Europos socialinį dialogą, Komisija **ragins socialinius partnerius ieškoti būdų, kaip pritaikyti darbo vietas ir darbo rinkos praktiką**, įskaitant karjeros valdymo aspektus, visų pirma susijusius su daug jėgų reikalaujančiomis darbo vietomis, kad tiek moterims, tiek vyrams būtų sudarytos geresnės sąlygos ilgiau likti darbo rinkoje. ES lygmens ekspertų konsultacijas teiks Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas ir Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra.

- (7) Remdamasi su **Europos socialiniu fondu** susijusiais 2014–2020 m. programavimo laikotarpio pasiūlymais, Komisija ragins valstybes nares kuo geriau išnaudoti ESF **remiant aktyvų ir sveiką senėjimą**, įskaitant tokius aspektus kaip profesinio ir šeimos gyvenimo derinimas, ir atidžiai stebės, ar ESF programomis veiksmingai siekiama konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose nurodytų šios srities reformų.
- (8) Komisija konsultuosis su socialiniais partneriais, **kaip būtų galima pakeisti nepagrįstą privalomąjį pensinį amžių** kolektyvinėmis sutartimis ar nacionaliniais teisės aktais.

2. PAPILDOMŲ PRIVAČIŲ PENSIJŲ KAUPIMAS

Tai, kokį vaidmenį atliks papildomos privačios pensijos, visų pirma priklauso nuo tokių pensijų kaupimo fondų prieinamumo ir jų rentabilumo. Šiuo metu daugelyje valstybių narių nesudaroma pakankamai galimybių kaupti papildomą pensiją naudojantis profesiniais ar trečiosios pakopos fondais, be to, šie fondai yra nepakankamai rentabilūs ir saugūs. Taigi aktyvesnė Europos veikla, kuria užtikrinamas didesnis dėmesys tiek moterims, tiek vyrams ir viešinama geroji patirtis, įskaitant optimalų mokesčių paskatų taikymą investicinėms pensijų sistemoms, teiktų papildomos naudos. Populiarinti investicines pensijų sistemas galėtų valdžios institucijos ar socialiniai partneriai. Ateityje žmonėms vis labiau teks kliautis sukaupta papildoma pensija, todėl reikia optimizuoti atitinkamų sistemų saugumą ir veikimą. ES teisės aktų ir kitų dokumentų tobulinimas gali labai padėti siekti šio tikslo. Galiausiai papildomos pensijų sistemos turi gerai derėti su lanksčių darbo rinkų ir profesinio judumo reikalavimais.

- (9) Vadovaudamasi gerąja patirtimi, Komisija nuo 2012 m. bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad įvertintų ir optimizuotų **mokesčių ir kitokio pobūdžio paskatų naudotis privačių pensijų kaupimo galimybėmis veiksmingumą ir rentabilumą**, įskaitant tikslingesnes paskatas pavieniams asmenims, kuriems kitaip nepavyktų sukaupti pakankamos pensijos. Ji taip pat siūlys finansinę paramą valstybėms narėms ir socialiniams partneriams, norintiems **parengti rentabilias papildomos pensijos kaupimo sistemas**, suteikdama jiems galimybę pasinaudoti kitų šalių gerąja patirtimi.
- (10) Komisija paprašys Socialinės apsaugos komitetą **apžvelgti gerąją patirtį, susijusią su individualiomis pensijomis**, kad paskatintų valstybes nares geriau **informuoti pavienius asmenis apie jų pensijų planavimą**, kad jie galėtų pagrįstai nuspręsti, kokią sumą nori sukaupti pagal papildomų pensijų sistemą.
- (11) Komisija 2012 m. pateiks teisės akto pasiūlymą, kuriuo ragins **peržiūrėti Profesinių pensijų skyrimo direktyvą**. Šios peržiūros tikslas – užtikrinti derėjimą su iniciatyva „Mokumas II“ ir skatinti tarpvalstybinę veiklą šioje srityje bei **padėti pagerinti pensijų sistemų padėtį visoje ES**. Tai padės įveikti tokias problemas kaip demografinis senėjimas ir valstybės skolos.
- (12) 2012 m. Komisija, remdamasi Direktyvos 2008/94/EB 8 straipsniu ir atsižvelgdama į jos įgyvendinimo visoje ES vertinimą bei ETT praktiką, ims iniciatyvos, kad užtikrintų **veiksmingesnę darbuotojų teisių į profesinę pensiją apsaugą darbdavio nemokumo atveju**.

- (13) Iki 2013 m. Komisija pateiks iniciatyvą, kuria bus siekiama padidinti tiek vyrams, tiek moterims skirtų **trečiosios pakopos pensijų produktų kokybę ir kelti vartotojų informavimo ir apsaugos standartus** naudojantis **savanoriškais kodeksais** ir galbūt ES lygmens tokių produktų sertifikavimo sistema, prireikus remiantis 2012 m. planuojamomis įgyvendinti vartotojų informavimo gerinimo priemonėmis, susijusiomis su mažmeninių investicinių produktų paketais.
- (14) Drauge su suinteresuotosiomis šalimis, pavyzdžiui, socialiniais partneriais, pensijų įstaigomis ir konsultacinėmis tarnybomis, kaip antai Pensijų forumas ar Patariamasis komitetas lyčių lygybės klausimams spręsti, Komisija parengs **Profesinių pensijų sistemų** (antroji pakopa) **gerosios patirties kodeksą**, kuriame bus nagrinėjami tokie klausimai kaip didesnis darbuotojų saugumas, išmokėjimo laikotarpis, rizikos pasidalijimas ir sušvelninimas, rentabilumas ir pajėgumas įveikti rinkos sukrėtimus.
- (15) 2012 m. Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su Taryba ir Europos Parlamentu, tęs darbus, susijusius su **teisių į pensiją perkeliavimo direktyva**, kurioje turėtų būti nustatyti minimalūs papildomų teisių į pensiją įgijimo ir išsaugojimo reikalavimai. Komisija ne tik remia tarpvalstybinį teisių į pensiją perkeliavimą, bet ir tęs darbus, susijusius su **visos Europos mokslininkų pensijų fondu**.
- (16) 2012 m. Komisija įvertins, ar verta **išplėsti Reglamento Nr. 883/2004/EB** dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo **taikymo sritį**.
- (17) Komisija **skatins pensijų stebėsenos („sekimo“) mechanizmo plėtotę**, kad žmonės galėtų lengvai gauti informaciją apie skirtingose darbo vietose įgytas teises į pensiją. Peržiūradama Profesinių pensijų skyrimo direktyvą ir rengdama teisių perkeliavimo direktyvos pasiūlymą, ji apsvarstys, kaip būtų galima užtikrinti reikiamą su pensijų stebėseną susijusią informaciją, ir parems bandomąjį tarpvalstybinės stebėsenos projektą.
- (18) Komisija išanalizuos, ar apmokestinimo taisyklės, susijusios su (i) tarpvalstybiniu profesinių pensijų kapitalo ir gyvybės draudimo kapitalo perkėlimu, (ii) gyvybės draudimo įmokomis, sumokėtomis kitose ES šalyse įsisteigusiems paslaugų teikėjams, ir (iii) tarpvalstybinių investicijų grąža iš pensijų mokėtojų ir gyvybės draudikų, įskaitant pajamas iš nekilnojamojo turto ir kapitalo prieaugio, sukuria **diskriminacinių mokesčių kliūčių tarpvalstybiniam judumui ir tarpvalstybinėms investicijoms**; prireikus, ji pradės pažeidimo nagrinėjimo procedūrą. Komisija taip pat su valstybėmis narėmis aptars, kaip sumažinti potencialaus tarpvalstybinių pensijų dvigubo apmokestinimo (arba mokesčių išvengimo) riziką.
- (19) Komisija **išnagrinės reikmę pašalinti sutartines teises kliūtis, susijusias su gyvybės draudimo produktų, atliekančių taupymo ar investicijų funkciją, struktūra ir platinimu**, kad būtų lengviau tarpvalstybiniu mastu platinti tam tikrus privačių pensijų produktus.

3. ES PENSIJŲ SRITIES STEBĖSENOS PRIEMONIŲ TOBULINIMAS IR ĮVAIRIŲ POLITIKOS SRIČIŲ SAJAJŲ STIPRINIMAS

Atsižvelgiant į vis labiau stiprėjančią valstybių narių tarpusavio priklausomybę, labai svarbu glaudžiai bendradarbiaujant su Socialinės apsaugos komitetu ir Ekonominės politikos komitetu stebėti valstybių narių pažangą siekiant adekvačių, tvarių ir saugių pensijų sistemų ir

lyginamosios analizės rodiklių, kaip nustatyta strategijoje „Europa 2020“. Į šį procesą įtraukiant pačias įvairiausias suinteresuotąsias šalis ir stiprinant Pensijų forumo vaidmenį, bus plėtojamas holistinis požiūris, kurį taikyti raginta jau Žaliojoje knygoje pensijų klausimams spręsti.

- (20) Bendradarbiaudama su Ekonominės politikos komitetu, Komisija parengs **2012 m. visuomenės senėjimo ataskaitą**, kurioje bus įvertintas senėjančios visuomenės poveikis ekonomikai ir biudžetui ir kuri bus išsamesnio valstybės finansų tvarumo vertinimo pagrindas; pastarąjį planuojama įtraukti į **Komisijos 2012 m. tvarumo ataskaitą**. Drauge su socialinės apsaugos komitetu, Komisija 2012 m. taip pat parengs **Pensijų adekvatumo ataskaitą**, padėsiančią valstybėms narėms įvertinti savo pensijų sistemų adekvatumą vyrų ir moterų atžvilgiu ir taip prisidėti prie Kovos su skurdu plano įgyvendinimo.

2 PRIEDAS.
KONSULTACIJŲ DĖL ŽALIOSIOS KNYGOS SANTRAUKA

Konsultacijų ir diskusijų dėl Žaliosios knygos rezultatai

Paskelbus konsultacijas sulaukta beveik 1 700 atsakymų, iš kurių 350 pateikė valstybių narių vyriausybės, parlamentai, verslo organizacijos ir profesinės sąjungos, pilietinės visuomenės ir pensijų sektoriaus atstovai. EPSCO ir ECOFIN tarybos Žaliąją knygą įvertino teigiamai. Europos Parlamentas (EP), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas bei Regionų komitetas nuomonę pateikė 2011 m. vasario mėn.

Svarbiausių suinteresuotųjų šalių atsakymai, atspindintys pačias įvairiausias pagrįstas nuomones apie Europos pensijų sistemą ir pensijų klausimus apskritai, padėjo nustatyti svarstyti politikos galimybes.

Be to, įvairiose Europos šalyse su suinteresuotais šalimis surengta per šimtą susitikimų, kuriuose dalyvavo Komisijos nariai L. Andoras, M. Barnier, O. Rehnas. Konsultacijos darė poveikį diskusijoms visose valstybėse narėse. Svarbu ir tai, kad galimybė palyginti skirtingų Europos šalių požiūrį praturtino nacionalinius svarstymus.

Didžioji dalis **valstybių narių** pageidauja daugiau dėmesio skirti dabartinės Europos pensijų sistemos tobulinimui, o ne tolesniam plėtimui. Dauguma jų džiaugtųsi sustiprintu ekonomikos politikos koordinavimu.

Europos Parlamento Ekonomikos ir pinigų politikos (ECON), Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos (IMCO) ir Moterų teisių ir lyčių lygybės (FEMM) komitetai pateikė savo nuomones vadovaujančiam Užimtumo ir socialinių reikalų (EMPL) komitetui, o galutinis EP priimtas tekstas, kuriame atsispindėjo įvairūs požiūriai, sulaukė plataus pritarimo. Paremtas holistinis požiūris, kurio Žaliojoje knygoje laikėsi Komisija, ir raginama tinkamai koordinuoti politikos sritis, kad būtų užtikrinamas tarpusavyje susijusių adekvatumo, tvarumo ir saugumo derinys.

Nacionaliniai su pensijomis susiję procesai, pavyzdžiui, reikšmingos pensijų sistemos reformos Graikijoje ir Prancūzijoje, lėmė gyvybingesnes diskusijas Žaliojoje knygoje iškeltais klausimais. Įvykiai kai kuriose Vidurio Europos valstybėse parodė, kaip svarbu **Stabilumo ir augimo pakte** atsižvelgti į sisteminę pensijų reformas.

Politikos koordinavimo srityje konsultacijoms įtakos turėjo valstybių skolų krizės padariniai. Įgyvendinant sustiprinto ekonomikos politikos koordinavimo priemonių rinkinį ir metinėje augimo apžvalgoje nurodytas konkrečias priemones, kuriomis būtų modernizuojamos pensijų sistemos, reikės stipriai pakeisti Europos pensijų sistemą, o Europos Vadovų Taryba turėtų užtikrinti tolesnę pažangą.

Atsakymai į klausimus, susijusius su pensijų sistemomis ir pensiniu amžiumi

[1, 2 klausimai] Iš atsakymų į Žaliosios knygos klausimus matyti, kad **dabartinės ES pensijų sistemos patobulinimas** gali padėti užtikrinti ilgalaikį valstybės finansų tvarumą. Kai kurių respondentų nuomone, ES lygmens veikla galėtų užtikrinti suderintas su pensijų rodikliais susijusias priemones, palengvinti pagrįstas ir tikslingas diskusijas aktualiais pensijų politikos klausimais, padėti spręsti ES masto uždavinius. Daugelis pabrėžė, kad šių veiksmų reikėtų imtis jau veikiančiose sistemose, kurios apskritai laikomos tinkamomis. Socialinėje srityje

taikomas atvirasis koordinavimo metodas laikomas tinkama priemone valstybių narių pastangoms, kuriomis siekiama padidinti pensijų adekvatumą, remti.

[3, 4 klausimai] Didesnis **faktinis senatvės pensijos amžius** daugeliu atvejų laikomas būtinybe. Vieni respondentai manė, kad šis amžius turėtų būti nustatomas nacionaliniu lygmeniu atsižvelgiant į socialinių partnerių nuomonę, kiti – kad jis turėtų kisti proporcingai gyvenimo trukmei, dar kiti – kad reikėtų atsižvelgti į tikėtiną konkrečių profesijų atstovų gyvenimo (arba sveiko gyvenimo) trukmę. EP rekomenduoja pirmiausia siekti užtikrinti, kad visi darbuotojai dirbtų iki pensinio amžiaus. Daugelis respondentų pabrėžė, kad pensijų reformas reikėtų sieti su aktyvia darbo rinkos politika, galimybėmis mokytis visą gyvenimą, veiksmingomis socialinio draudimo ir sveikatos priežiūros sistemomis, geresnėmis darbo sąlygomis. Nustatyta sąsajų su įvairiais strategijos „Europa 2020“ aspektais, įskaitant reikmę užtikrinti aktyvesnę dalyvavimą darbo rinkoje ir pensijų politikos poveikį skurdo lygiui. EP siūlo visapusišką Žaliosios knygos tikslų siekti įgyvendinant strategiją „Europa 2020“.

[14 klausimas] Respondentai pripažino labai svarbų ES, kaip **pensijų politikos koordinatorės**, vaidmenį – ji gali palengvinti stebėseną, koordinavimą ir valstybių narių mokymąsi vienas iš kitų. Dabartinės priemonės – atvirasis koordinavimo metodas, Pensijų forumas, Stabilumo ir augimo paktas bei strategija „Europa 2020“ – laikytos iš esmės pakankamomis. Vis dėlto svarbu tobulinti veikiančią sistemą, pavyzdžiui, užtikrinant glaudesnę Ekonominės politikos komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto bendradarbiavimą. EP nuomone, naudos teiktų Europos pensijų platforma, kuri suburtų ES institucijų atstovus ir kitas suinteresuotąsias šalis. Vis dėlto siekiant išvengti veiklos dubliavimo, reikėtų atsižvelgti į dabartinį Pensijų forumą.

Atsakymai į klausimus, susijusius su reglamentavimu

[5 klausimas] Dauguma respondentų pritarė, kad reikėtų peržiūrėti direktyvą dėl įstaigų, atsakingų už profesinių pensijų skyrimą, veiklos ir priežiūros nuostatų (**Profesinių pensijų skyrimo direktyvą**), kad būtų pašalintas teisinis neapibrėžtumas, susijęs su tarpvalstybine veikla, ir pateikė pasiūlymų, kaip tą būtų galima pasiekti.

[6, 7 klausimai] Visi respondentai pritarė, kad reikia šalinti judumo kliūtis, atsiradusias dėl pensijų taisyklių, tačiau nesutarė, kokiomis praktinėmis priemonėmis to reikėtų siekti. Dauguma respondentų, vertinusių **socialinio draudimo sistemų koordinavimą** pagal Reglamentą Nr. 883/2004, laikėsi nuomonės, kad ši veikla vykdyta sėkmingai ir kad nereikia šio reglamento nei keisti, nei plėsti jo taikymo sritis.

Beveik visi respondentai, atsakydami į klausimus apie **papildomų pensijų perkeliamumą**, rėmė ES lygmens iniciatyvą. Koordinavimas pagal Reglamentą Nr. 883 laikytas netinkamu papildomų pensijų sistemai, o dauguma respondentų visiškai nepritarė pasiūlymui iš naujo svarstyti perkeliamumo klausimus. Keletą pastarųjų metų puoselėtai teisių į pensiją įgijimo ir išsaugojimo idėjai pritarė daugelis respondentų, įskaitant EP. Vis dėlto buvo ir tokių, kurie jai toliau prieštaravo. Didelio pritarimo sulaukė ir pensijų „sekimo“ sistema, tačiau pabrėžta, kad ji, bent jau iš pradžių, turėtų būti plėtojama nacionaliniu lygmeniu.

[8 klausimas] Atsakydami į klausimus, susijusius su **investiciniais pensijų kaupimo modeliais ir produktais**, darbuotojai, pensininkai ir draudimo įmonės pabrėžė reikmę peržiūrėti ES teisės aktus, kad būtų užtikrinamas reglamentavimo ir priežiūros nuoseklumas. Darbdaviai ir pensijų fondai galimas naujas ES iniciatyvas vertino ne taip entuziastingai.

[9 klausimas] Iš atsakymų į klausimus, kaip būtų galima siekti **rizikos, saugumo ir įperkamo pusiausvyros**, matyti, kad ES turėtų vengti privalomųjų teisės aktų. Veikiau ji turėtų skatinti atitinkamą nacionalinį reglamentavimą ir priimti neprivalomą ES teisės aktą (rekomendaciją).

[10 klausimas] Į klausimą apie **pensijų fondų mokumo gerinimą** daugiausia atsakė darbdavių asociacijos, pensijų fondai ir paslaugų teikėjai. Fondų dalyvių ir naudos gavėjų indėlis buvo palyginti nedidelis. Dauguma respondentų pritarė rizika grindžiamai priežiūrai ir siūlė daugiau dėmesio skirti turiniui, o ne formai. Iš esmės didžiausią dėmesį reikėtų skirti su pensijomis susijusių įsipareigojimų pobūdžiui ir trukmei, atsižvelgiant į pensijų fondų naudojamas papildomos rizikos mažinimo priemonės. EP nuomone, i) finansų rinkos bus veiksmingos tik tuomet, kai bus užtikrintas pasitikėjimas, todėl reikia nustatyti aiškias ir pagrįstas finansų institucijų (įskaitant įstaigas, atsakingas už profesinių pensijų skyrimą) veiklos taisykles; ii) kokybiniai direktyvos „Mokumas II“ elementai yra labai svarbūs siekiant didinti minėtų įstaigų priežiūrą.

[11 klausimas] Respondentai sutarė, kad reikia užtikrinti **apsaugą darbdavių, turinčių mokėti pensijas, nemokumo atveju**, tačiau tolesnių šios srities ES teisės aktų pageidavo tik EP ir dar keli respondentai. Dauguma laikėsi nuomonės, kad tokią apsaugą geriausia užtikrinti nacionaliniu lygmeniu. Keisti ES teisės aktus reikėtų tik išanalizavus, kaip taikomi dabartiniai ES teisės aktai ir įvertinus nacionalinių priemonių veiksmingumą.

[12 klausimas] Į klausimą, ar reikia atnaujinti **minimalius informacijos apie pensijų produktus atskleidimo reikalavimus**, respondentai, įskaitant EP, pabrėžė, kad aiški ir palyginama informacija yra būtina, o dauguma manė, kad ES šioje srityje galėtų suteikti papildomos naudos.

[13 klausimas] Nors respondentai pripažino, kad svarbu suteikti tinkamą **iš anksto nustatytą** dalyvavimo ir investavimo **galimybių**, tik nedaugelis manė, kad reikia bendros ES lygmens sistemos ar kad tokia sistema yra techniškai įmanoma.

3 PRIEDAS.

PENSINIS AMŽIUS, PAPILDOMOS PENSIJOS, KONKREČIAI ŠALIAI SKIRTOS REKOMENDACIJOS IR NAUJAUSIOS REFORMOS ES VALSTYBĖSE NARĖSE

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečios šalies skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
AT	17,9/ 21,4	62,6/ 59,4 ##	65/60	65/60	65/65	4,9	<p>KŠSR 3. Konsultuojantis su socialiniais partneriais ir vadovaujantis nacionaline praktika, imtis veiksmų, kad būtų toliau apribojamos galimybės naudotis ankstyvo išėjimo į pensiją sistema, skirta asmenims, kurių draudimo laikotarpiai ilgi, ir imtis veiksmų, kad būtų sutrumpintas pereinamasis laikotarpis, kuriuo turi būti suvienodintas įstatymais nustatytas moterų ir vyrų pensinis amžius, taip siekiant užtikrinti pensijų sistemos tvarumą ir adekvatumą. Taikyti griežtus reikalavimus, susijusius su invalidumo pensijomis.</p>	<p>Dvi 2010 m. reformos sritys: pirma, nuo 2014 m. bus taikomos griežtesnės ankstyvo išėjimo į pensiją taisyklės remiantis ilgalaikiu įmokų mokėjimu („Hacklerregelung“), pensinis amžius bus padidintas dvejais metais, t. y. nuo dabartinių 60 m. iki 62 m. vyrams ir nuo dabartinių 55 m. iki 57 m. moterims, be to, bus atsižvelgiama tik į aktyvaus užimtumo laikotarpius; antra, nuo 2011 m. invalidumo pensijos bus skiriamos tik tuo atveju, jei asmuo dalyvauja reabilitacijos programose. Šiuo tikslu parengta centralizuota paraiškų invalidumo pensijai gauti vertinimo sistema.</p> <p>Be to, buvo suburta darbo grupė, kuri, remdamasi 2011 m. spalio mėn. socialinių partnerių pateiktu pasiūlymu, parengs tolesnes reformas.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
BE	17,5/ 21,1**	61,2/ 61,9##	65/65	65/65	-	3,3 (v)	<p>KŠSR 2. Imtis veiksmų, kad būtų padidintas ilgalaikis valstybės finansų tvarumas. Vadovaujantis trikrypte ES strategija, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama su senėjančia visuomene susijusių išlaidų sumažinimui, visų pirma pašalinant ankstyvo pasitraukimo iš darbo rinkos paskatas, kad gerokai padidėtų faktinis pensinis amžius. Reikėtų apsvarstyti priemones, kuriomis įstatymais nustatytas pensinis amžius būtų susietas su tikėtina gyvenimo trukme.</p>	<p>Nuo 2012 m. sausio 1 d. pradėjo veikti naujos taisyklės, kuriomis reglamentuojamas ankstyvo išėjimo į pensiją amžius ir profesinė veikla. Iki 2016 m. amžius turėtų palaipsniui išaugti nuo 60 m. iki 62 m. (2012 m. – 60 m.; 2013 m. – 60,5 m.; 2014 m. – 61 m.; 2015 m. – 61,5 m.; 2016 m. – 62 m.). Be to, iki 2015 m. palaipsniui – nuo 35 m. iki 40 m. – augs ir reikalaujamo stažo metai (2012 m. – 35 m.; 2013 m. – 38 m.; 2014 m. – 39 m.; 2015 m. – 40 m.). Viešajame sektoriuje reikalaujamas stažas iki 2015 m. padidės nuo 5 m. iki 40 m. (2012 m. – 5 m.; 2013 m. – 38 m.; 2014 m. – 39 m.; 2015 m. – 40 m.). Šiuo metu diskutuojama apie pereinamojo laikotarpio priemones. Įgyvendinimo teisės akto tikimasi iki 2012 m. balandžio mėn.</p> <p>Nuo 2012 m. sausio 1 d. griežtinamos ir su ankstyvu išėjimu į pensiją susiję amžiaus ir profesinės veiklos reikalavimai. Apskritai kalbant, amžius bus padidintas nuo 58 m. iki 60 m., o reikalaujamas stažas išaugs nuo 38 m. iki 40 m. vyrams ir nuo 35 m. iki 40 m. moterims pagal kolektyvines sutartis, sudarytas po 2011 m. gruodžio 31 d. Seniau sudarytos kolektyvinės sutartys 2012–2024 m. bus palaipsniui suderintos su šiais reikalavimais. Kolektyvinio atleidimo iš restruktūrizuojamų arba sunkumų patiriančių įmonių atveju minimalus amžius 2012–2018 m. išaugs nuo 52 m. iki 55 m. Sistema, pagal kurią dalį darbo dienos galima dirbti, o kitą dalį – būti ankstyvoje pensijoje, bus panaikinta nuo 2012 m. sausio 1 d.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
BG	13,6/ 17	64,1/ 64,1 #	63/60	63/60	65/63	n. d.	<p>KŠSR 3. Įgyvendinti su socialiniais partneriais suderintus veiksmus pagal dabartinę pensijų reformą, daryti pažangą įgyvendinant tam tikras esmines priemones, kurios padėtų padidinti faktinį pensinį amžių ir sumažintų anksti į pensiją einančių asmenų skaičių, pavyzdžiui, palaipsniui didinant socialinio draudimo įmokų mokėjimo laikotarpį, ir stiprinti politines priemones, padedančias vyresnio amžiaus darbuotojams ilgiau likti darbo rinkoje.</p>	<p>Pirmiausia 2011 m. reforma ketinta nuo 2021 m. iki 2026 m. pensinį amžių padidinti nuo 63/60 m. (V/M) iki 65/63 m., o žmonėms, nesukaupusiems pakankamo stažo – iki 67 m. (abiems lytims po 2024 m.). Kelių kategorijų darbuotojų įmokų mokėjimo laikotarpiai taip pat pailginti, 2011 m. ir 2017 m. padidintos pačios įmokos, o 2017 m. – kaupimo norma.</p> <p>2011 m. lapkričio viduryje Vyriausybė, atsižvelgdama į diskusijas Parlamente dėl preliminarus 2012 m. biudžeto, pasiūlė gerokai paspartinti kai kurias esmines pensijų sistemos reformos priemones, kurias iki tol ketinta įgyvendinti 2021 m. Todėl Parlamentas 2012 m. gruodžio pradžioje priėmė teisės aktų pakeitimus, kuriais numatytas palaipsniui abiejų lyčių pensinio amžiaus didinimas keturiais mėnesiais kasmet, pradedant 2012 m. sausio 1 d., tol, kol vyrų pensinis amžius pasieks 65 m., o moterų – 63 m.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
CY	18,1/ 20,9**	62,8	65/65	65/65	-	n. d.	KŠSR 3. Didinti ilgalaikį valstybės finansų tvarumą įgyvendinant reformas, kuriomis būtų kontroliuojamos pensijų ir sveikatos priežiūros išlaidos, kad būtų galima suvaldyti tikėtiną su senėjančia visuomene susijusių išlaidų augimą. Pensijų atveju reikia ilginti įmokų mokėjimo laikotarpį, susieti pensinį amžių su tikėtina gyvenimo trukme arba imtis kitų priemonių, kurios darytų panašų poveikį biudžetui, drauge sprendžiant problemas, susijusias su vyresnio amžiaus žmonių skurdo grėsme. Sveikatos priežiūros atveju reikia imtis tolesnių veiksmų, kad būtų paspartintas nacionalinės sveikatos draudimo sistemos įgyvendinimas.	Vadovaujantis Socialinio draudimo fondo 2009 m. reforma: 1) įmokos 2009–2039 m. kas penkerius metus didės 1,3 procentinio punkto, 2) įmokų mokėjimo laikotarpis teisei į senatvės pensiją įgyti taip pat bus pailgintas, o minimalus laikotarpis padidės nuo 3 m. iki 10 m.; 3) įmokų sistemoje nustatyta studentų ir profesinių mokyklų moksleivių draudimo riba – 6 m.; 4) apribotos profesinių pensijų gavėjų galimybės gauti bedarbio pašalpas; 5) bus reguliariai atliekama periodinė statistinė pensijų sistemos peržiūra. 2011 m. rugpjūčio mėn. paskelbta apie konsolidavimo priemonių rinkinį: 1) nuo 2011 m. spalio 1 d. viešojo sektoriaus darbuotojai į valstybės pensijų fondą nuolat mokės 3 proc. bruto darbo užmokesčio; 2) nuo 2011 m. spalio 1 d. nauji valstybės tarnybos darbuotojai bus draudžiami tik socialiniu draudimu (o ne profesinės pensijos draudimu); 3) nuo 2011 m. spalio 1 d. įmokos į našlių ir našlaičių pensijų fondą išaugs 1,25 procentinio punkto (iki 2 proc. bruto darbo užmokesčio).

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
CZ	15,5/ 19	61,5/ 59,6	62/60	63 m.10 mėn./63 m. 8 mėn.	65/65	4,6	<p>KŠSR 2. Įgyvendinti suplanuotą pensijų reformą, kad būtų pagerintas ilgalaikis valstybės finansų tvarumas ir užtikrinti būsimų pensijų adekvatumą. Reikėtų dėti daugiau pastangų ir dar labiau pakoreguoti valstybės pensijų pakopą, kad ateityje sistema netaptų fiskalinio disbalanso šaltiniu bei plėtoti privačių pensijų kaupimo sistemą. Siekiant padidinti faktinį pensinį amžių, reikėtų apsvarstyti priemones, susijusias su įstatymais nustatyto pensinio amžiaus ir tikėtinos gyvenimo trukmės sąsajomis. Užtikrinti planuojamos investicinės sistemos populiarumą bei skaidrias ir nedideles administracines jos sąnaudas.</p>	<p>2011 m. pensijų sistemų reforma. Nuo rugsėjo 30 d. valstybės socialinio draudimo pensijų pakopoje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - didinamas pensinis amžius, kuris ir toliau didės (visų pirma vaikų turinčių moterų atveju), kad po 2040 m. visų įmokų mokėtojų pensinis amžius būtų vienodas. Suvienodinus pensinį amžių, jis ir toliau didės dviem mėnesiais per metus, kol nebus nustatyta kitaip; taigi, atsiras didesnė pensijų ir įmokų pusiausvyra; - griežtesnės indeksavimo taisyklės: pagal ankstesnes taisykles buvo nustatyta apatinė pensijų didinimo riba, pagal naująsias – nustatyta riba yra privaloma; - pailgintas pensijų apskaičiavimo įvertinimo laikotarpis; - mažinamos ankstyvo išėjimo į pensiją galimybės. <p>2013 m. pensijų sistemų reforma. Pritarta privačių pensijų kaupimo sistemai. Ji įsigalios 2013 m. Pagal ją nuo 2013 m. darbuotojai galės pervesti 3 procentinius punktus privalomos pensijų draudimo įmokos į privačius fondus, jeigu sutiks prie šios sumos pridėti dar 2 procentinius punktus nuo savo pajamų. Šią galimybę galės rinktis ne vyresni nei 35 m. žmonės. Vyresni kaip 35 m. žmonės galės pradėti naudotis šia sistema iki 2013 m. vidurio.</p> <p>Be to, atsižvelgiant į 2010 m. reformą, studijų laikotarpiu asmuo nebus draudžiamas, o reikalaujamas draudimo laikotarpis 2019 m. bus pailgintas nuo 25 m. iki 35 m.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
DE	17,8/ 20,9	62,6/ 61,9	65/65	65 m. 9 mėn./65 m. 9 mėn.	67/67	5,2 (x)		2007 m. įstatymais numatyta pensinį amžių 2012–2029 m. padidinti nuo 65 m. iki 67 m. Tačiau įgyvendinus pensijų sistemų reformą sumažės išmokų lygis. Šį sumažėjimą tikimasi kompensuoti iš sukaupto kapitalo pensijų sistemos. Siekdama užkirsti kelią vyresnio amžiaus žmonių skurdui, Darbo ir socialinių reikalų ministerija paskelbė apie naują pensijų priedą („Zuschussrente“), apie kurį šiuo metu diskutuojama. Be to, diskutuojama apie socialinės pensijų draudimo nuostatų taikymą savarankiškai dirbantiems asmenims, nepriklausantiems jokiai privalomai pensijų sistemai.
DK	17/ 19,7	63,2/ 61,4	65/65	(66/66)	67+/67+	43,3 (w)	KŠSR 2. Siekiant padidinti užimtumą ir valstybės finansų tvarumą, imtis tolesnių priemonių, kad išaugtų ilgalaikė darbo jėgos pasiūla, įgyvendinant neseniai paskelbtą savanoriško ankstyvo išėjimo į pensiją sistemos reformą, invalidumo pensijų reformą ir tikslingiau panaudojant subsidijuojamas užimtumo programas („flex-job“ sistema), skirtas labiausiai socialiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms.	2006 m. reforma pensinis amžius 2024–2027 m. bus padidintas nuo 65 m. iki 67 m., o vėliau susietas su tikėtina gyvenimo trukme. Pagal 2011 m. gegužės mėn. sutartą reformą šis padidėjimas įvyks penkeriais metais anksčiau nei planuota 2006 m. (2019–2022 m. pensinis amžius bus didinamas palaipsniui šešiais mėnesiais). KRŠR pasiūlyta ankstyvo išėjimo į pensiją reforma buvo įstatymais įgyvendinta 2011 m. rudenį.
EE	14,2/ 19,4	62,6	63/61	64/64	65/65	6,9		Pagrindinės 2009–2011 m. įgyvendintos politinės priemonės buvo <i>ad hoc</i> pensijų indeksavimo taisyklių pakeitimai 2009 m., pagal kurias suvienodinta nominalių pensijų vertė, ir laikinas įmokų į investicines pensijų sistemas sustabdymas antrą 2009 m. pusmetį ir 2010 m. Šias įmokas iš dalies pradėta mokėti 2011 m., o visiškai – 2012 m.; 2014–2017 m. pradės veikti kompensacinis mechanizmas. Pensinis amžius 2017–2026 m. išaugs iki 65 m. Krizė lėmė, kad privalomoje investicinėje pensijų sistemoje imtasi griežtesnės kontrolės ir nustatytos aiškesnės taisyklės, susijusios su fondų valdymu, o darbuotojams ir darbdaviams užtikrintas didesnis lankstumas.

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
EL	18,5/ 20,4	61,3/ 61,6	65/60	65/65	Pensinis amžius susietas su tikėtina gyvenimo trukme (69 m. 4 mėn. abiem lytims 2060 m.)	0,0	<p>Susitarimo memorandumas. Pagal Susitarimo memorandumą dabartiniai pensijų fondai bus sujungti į tris fondus. Įgyvendinant reformą bus nustatyta nauja sistema, kuri sustiprins įmokų ir išmokų sąsajas, bus nustatytos vienodos taisyklės, kurios bus proporcingai taikomos visiems esamiems ir būsimiems darbuotojams. Nustatytas pensinis amžius bus 65 m.; jis didės proporcingai tikėtina gyvenimo trukmei. Išmokos bus indeksuojamos pagal kainas. Po reformos bus apribotos ankstyvo išėjimo į pensiją galimybės, įskaitant tų asmenų, kurie buvo apdrausti iki 1993 m., ir sutrumpintas su sunkiomis darbo sąlygomis susijusių profesijų sąrašas. Pagal naująją sistemą visiems, vyresniems nei nustatyto pensinio amžiaus piliečiams bus užtikrinta su jų materialine padėtimi susieta socialinė pensija, taigi taip bus sukurta minimali socialinė apsauga, atitinkanti fiskalinio tvarumo reikalavimus.</p> <p>Bus peržiūrėti papildomų pensijų fondai, kad būtų pašalinti trūkumai, nustatyta tvirtesnė išmokų ir įmokų sąsaja, užtikrintas visų fondų tvarumas ir sumažintas jų skaičius. Be to bus peržiūrėtos valstybės tarnautojų ir viešųjų įmonių darbuotojų invalidumo pensijos ir vienkartinės pensijos.</p>	<p>2010 m. liepos mėn. Parlamentas priėmė išsamią pensijų sistemos reformą, pagal kurią turėtų būti pertvarkyti pagrindiniai pensijų modeliai, kaip nustatyta Susitarimo memorandume. Šia reforma buvo supaprastinta itin suskaidyta pensijų sistema, padidintas skaidrumas ir sąžiningumas, padidintas pensinis amžius ir sumažintos išmokos. Naujos, visuotinai taikomos ir privalomos taisyklės, susijusios su teisėmis į pensiją, įmokomis, kaupimu ir indeksavimu, bus taikomos visiems pagrindiniams pensijų fondams (IKA, OGA, OAEE, valstybės sektoriaus fondui, Graikijos banko fondui). Pensijų reforma taikoma proporcingai visiems esamiems ir būsimiems darbuotojams. Svarbiausi reformos aspektai:</p> <ol style="list-style-type: none"> i) naujos bazinės pensijos (360 EUR/mėn.; 12 išmokų per metus) įvedimas; ii) naująją sistemą nustatomos kaupimo normos, taikomos visiems darbuotojams ir priklausančios nuo stažo (0,8–1,5 proc. darbo užmokesčio); iii) įstatymais nustatytas pensinis amžius padidinamas nuo 60 m. iki 65 m. Minimalus pensinis amžius – 60 m.; nesukaupus nustatyto stažo, taikomos sankcijos; iv) reikalaujamas stažas padidintas iki 40 m. (iki šiol – paprastai 35 m.); v) nuo 2021 m. minimalus ir įstatymais nustatytas pensinis amžius kas trejus metus bus keičiamas proporcingai tikėtina gyvenimo trukmei; vi) iki 2013 m. bus suvienodintas vyrų ir moterų pensinis amžius tiek privačiajame, tiek valstybės sektoriuje; vii) išmokų (įskaitant bazinę pensiją) indeksacija neviršys SVKI infliacijos; viii) pensinės pajamos bus skaičiuojamos remiantis viso gyvenimo darbo užmokesčiu. <p>Į naujus teisės aktus įtraukta tvarumo išlyga (2010 m. liepos 15 d. įstatymo Nr. 3863 11.b.1 straipsnis), pagal kurią atitinkami pensijų sistemos parametrai keičiami tuo atveju, jei ilgalaikės prognozės (atliekamos NAA kas dvejus metus) parodo, kad valstybės išlaidos pensijoms 2009–2060 m. išaugs daugiau kaip 2,5 procentinio punkto BVP; taip bus kontroliuojama, kad išlaidos neviršytų nustatytos ribos.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
ES	18,5/ 22,7	61,2/ 63,4	65/65	65/65 (66 m. 4 mėn./66 m. 4 mėn.)	67/67	8,1	<p>KŠSR 2. Priimti siūlomą pensijų reformą, pagal kurią būtų padidintas įstatymais nustatytas pensinis amžius ir padidintas stažas, pagal kurį skaičiuojama pensija; reguliariai peržiūrėti pensijų parametrus, atsižvelgiant į kintančią tikėtiną gyvenimo trukmę ir parengti tolesnių priemonių, kad vyresnio amžiaus darbuotojams būtų suteikta daugiau galimybių mokytis visą gyvenimą.</p>	<p>2010–2011 m. pensijų reforma pensinis amžius 2013–2027 m. bus palaipsniui padidintas nuo 65 m. iki 67 m., nuo 35 m. iki 37 m. pailgintas įmokų mokėjimo laikotarpis, po kurio suteikiama teisė į visą pensiją, ankstyvo išėjimo į pensiją amžius padidintas nuo 61 m. iki 63 m. (tačiau palikta galimybė krizės laikotarpiu išeiti į pensiją sulaukus 61 m., jeigu įmokos mokėtos bent 33 m.), pablogintos sąlygos anksti į pensiją išeinantiems asmenims, nuo 15 iki 25 m. (2022 m.) pailgintas įmokų mokėjimo bazinei pensijai gauti laikotarpis, nuo 2027 m. nustatytas tvarumo veiksnys ir reguliarios peržiūros kas penkerius metus, nustatyti ilgesni draudžiamieji vaiko priežiūros laikotarpiai ir supaprastinta sistema (žemės ūkio ir namų ūkių darbuotojai buvo įtraukti į bendrą sistemą).</p> <p>2011 m. spalio 28 d. Vyriausybė patvirtino 2012–2014 m. visuotinę vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo strategiją (isp. „55 y más“ strategija). Ši iniciatyva iš esmės papildo pensijų sistemos reformą, pradėtą tų pačių metų rugsėjo mėn. Minėta strategija siekiama keturių tikslų: i) padidinti vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumą ir sumažinti jų nedarbą; ii) padėti išlaikyti darbo vietas; iii) pagerinti darbo sąlygas ir iv) paskatinti reintegraciją į darbo rinką.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
FI	17,5/ 21,5	62,3/ 61,1	65/65, 63–68	65/65, 63–68	-	76,8	KŠSR 4. Imtis priemonių, kad būtų pagerintos vyresnio amžiaus darbuotojų galimybės įsidarbinti ir jų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą programose. Konsultuojantis su socialiniais partneriais ir vadovaujantis nacionaline praktika, imtis tolesnių veiksmų, kuriais vyresnio amžiaus darbuotojai būtų skatinami likti darbo rinkoje, be kita ko, mažinant ankstyvo pasitraukimo iš darbo rinkos galimybes ir didinant faktinį pensinį amžių. Atsižvelgiant į jau veikiančią sistemą, pagal kurią pensijų išmokos susiejamos su tikėtina gyvenimo trukme, apsvarstyti galimybę susieti įstatymais nustatytą pensinį amžių su tikėtina gyvenimo trukme.	Suomija pensijų išmokas su tikėtinos gyvenimo trukmės koeficientu susiejo 2009 m. Vyriausybė ir darbo rinkos organizacijos 2009 m. susitarė iki 2025 m. padidinti faktinį pensinį amžių bent iki 62,4 m.
FR	18,7/ 23,2**	60,3/ 59,8	60– 65/60–65	62– 67/62–67	-	0,8 (v)	KŠSR 1. Užtikrinti, kad 2010–2013 m. fiskalinių priemonių vidutinė metinė vertė būtų didesnė kaip 1 proc. BVP ir iki 2013 m. sumažinti perviršinį deficitą, vadovaujantis Tarybos rekomendacijomis pagal PDP, ir taip palaipsniui mažinti valstybės skolos santykį bei užtikrinti adekvačią pažangą siekiant vidutinio laikotarpio tikslų; nustatyti, kokių priemonių būtina imtis po 2012 m., prireikus imtis papildomų priemonių, o visas neplanuotas pajamas panaudoti deficitui ir skolai sparčiau mažinti; toliau stebėti pensijų sistemos tvarumą ir prireikus imtis papildomų priemonių.	Įstatymais nustatytos pensijų sistemos reforma Prancūzijos parlamente priimta 2010 m. lapkričio mėn. Labiausiai viešinamas reformos rezultatas – palaipsniui įstatymais nustatyto pensinio amžiaus padidinimas nuo 60 m. iki 62 m. iki 2018 m. (naujausiais duomenimis, iki 2017 m., nors tai įstatymais dar nepatvirtinta). Įgyvendinant reformą bus imamasi ir kitų priemonių, pavyzdžiui, palaipsniui viešojo ir privačiojo sektoriaus darbuotojų įmokų suderinimo ar teisės anksti (nuo 60 m.) išeiti į pensiją suteikimo dėl dalinio nedarbingumo. Taip pat planuojami tam tikri techniniai pokyčiai, kad būtų skatinama investicinių pensijų fondų plėtotė.

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
HU	14,1/ 18,2	60,1/ 58,7	62/62	64/64	65/65	13,1		<p>2009 m. reforma 1) įstatymais nustatytas pensinis amžius 2014–2022 m. bus padidintas nuo 62 m. iki 65 m.; 2) nustatyta mažesnė pensijų indeksavimo norma, susieta su faktiniu BVP augimu; 3) atsisakyta vadinamosios tryliktosios pensijos ir nustatyta vadinamoji pensijos apdrauda. Šios reformos rezultatas – didesnis tvarumas ateityje: bendrosios išlaidos socialinio draudimo pensijoms 2060 m. pasieks 10,5 proc., o ne 13,8 proc., kaip prognozuota 2009 m. visuomenės senėjimo ataskaitoje.</p> <p>2010 m. ir 2011 m. Vyriausybė ėmėsi radikalių veiksmų atsisakydama privalomų privačių pensijų pakopos. Lėšos iš pensijų fondų buvo nukreiptos dabartinėms išlaidoms padengti, tačiau ateityje tai gali sukelti tvarumo problemų. 2011 m. gruodžio mėn. buvo atsisakyta ankstyvo išėjimo į pensiją galimybės, o dabartinių naudos gavėjų teisės buvo susietos su tam tikrais mokesčiais. Tai visų pirma veikia su sunkiomis darbo sąlygomis susijusių profesijų atstovus, kurie paprastai naudodavosi ankstyvo išėjimo į pensiją galimybe.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
IE	18,1/ 21,1	63,5/ 64,7 #	65/65	66/66	68/68	44,1	<p>Susitarimo memorandumas.</p> <p>Pagal Susitarimo memorandumą</p> <p>pirmąjį 2011 m. ketvirtį: pensijų mokesčių lengvatų ir su pensijomis susijusių atskaitymų mažinimas siekiant gauti 155 mln. EUR 2011 m.;</p> <p>dabartinių valstybės tarnautojams mokamų pensijų palaipsnis mažinimas vidutiniškai apie 4 proc.;</p> <p>antrąjį 2011 m. ketvirtį: kad padidintų ilgalaikį tvarumą, valdžios institucijos ketina priimti teisės aktus, kuriais pensinis amžius būtų padidintas iki 66 m. 2014 m., 67 m. 2021 m. ir 68 m. 2028 m.;</p> <p>trečiąjį 2011 m. ketvirtį: kad valstybės tarnautojų pensijų sistema būtų tvaresnė, bus pakeistos naujų viešojo sektoriaus darbuotojų teisės į pensiją. Be kita ko, bus peržiūrėtos tam tikrų kategorijų darbuotojų spartesnio išėjimo į pensiją nuostatos ir pensijų indeksavimas pagal vartotojų kainų indeksą. Pensijos bus grindžiamos vidutiniu darbo užmokesčiu per visą dirbtą laiką. Naujų dalyvių pensinis amžius bus susietas su pensiniu amžiumi, nuo kurio valstybė moka pensiją.</p> <p>Ketvirtą 2011 m. ketvirtį ir 2012 m.: mažinamos pensijų lengvatos ir koreguojamos valstybės tarnautojų teisės į pensiją – taip siekiama biudžeto konsolidavimo tikslų.</p>	<p>2010 m. kovo mėn. Airijos vyriausybė paskelbė dokumentą „Nacionalinė pensijų sistema“ (angl. <i>National Pensions Framework</i>), kuriame išdėstė savo ketinimus pertvarkyti Airijos pensijų sistemą.</p> <p>Nuo to laiko jau išspręsti kai kurie uždaviniai, pavyzdžiui:</p> <p>priimti teisės aktai, kuriais pensinis amžius padidinamas iki 66 m. 2014 m., 67 m. 2021 m. ir 68 m. 2028 m.;</p> <p>nustatyta neapmokestinama vienkartinė pensijų suma – 200 000 EUR;</p> <p>nuo 2011 m. pensijų įmokoms nebetaikomos lengvatos, susijusios su socialinio draudimo ir universaliais socialiniais mokesčiais;</p> <p>nauja naujų valstybės tarnautojų pensijų tvarka reiškia, kad galutinė pensija bus grindžiama vidutiniu darbo užmokesčiu per visą dirbtą laiką, o ne paskutiniu gautu atlyginimu;</p> <p>imtasi įvairių priemonių, kuriomis siekiama palengvinti fiksuotų išmokų modelių finansavimo problemas, pavyzdžiui, nustatant mokėjimo prioritetus įmonės likvidavimo atveju, sukuriant Pensijų mokėjimo sistemą darbdavio nemokumo atveju, keičiant finansavimo standartus.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
IT	18,2/ 22*	60,8/ 59,4	65/60	66 m. 11 mėn./ 66 m. 11 mėn.	Pensinis amžius susietas su tikėtina gyvenimo trukme (70 m. 3 mėn. abiem lytims 2060 m.)	4,1		2011 m. Italijos pensijų sistema buvo pakeista trimis teisės aktais (Nr. 111/2011, Nr. 148/2011 ir Nr. 214/2011). Pagrindines šiomis reformomis nustatytas priemonės būtų galima trumpai apibūdinti taip: (i) hipotetinių fiksuotų įmokų modelis taip pat imtas taikyti darbuotojams, kuriems anksčiau taikytas tik fiksuotų išmokų modelis. Ši nuostata taikoma pagal proporcingumo taisyklę įmokoms, sukauptoms nuo 2012 m. sausio 1 d.; (ii) įstatymais nustatytas moterų pensinis amžius (SRA) privačiame sektoriuje bus suvienodintas su vyrų (ir su moterų viešajame sektoriuje). Pensinio amžiaus suvienodinimo procesas turėtų būti baigtas iki 2018 m.; (iii) panaikintas ankstyvo išėjimo į pensiją mechanizmas; padidintas minimalus pensinis amžius ir (arba) įmokų reikalavimai; (iv) savarankiškai dirbančių asmenų įmokų normos bus palaipsniui padidintos nuo 20 proc. 2011 m. iki 24 proc. 2018 m. Netipinių darbuotojų įmokų normos padidintos 1 procentiniu punktu iki 27 proc. 2012 m.; (v) dvejus metus (2012–2013 m.) tris kartus už minimalią pensiją didesnės pensijos (1 400 EUR/mėn.) nebus indeksuojamos pagal kainų infliaciją; (vi) tais atvejais, kai indeksuojama pagal tikėtinos gyvenimo trukmės pokyčius, buvo padidinti minimalūs reikalavimai teisei į senatvės pašalpą įgyti vieneriais metais nuo 2018 m., o vėliau visiškai suderinti su įstatymais nustatyto pensinio amžiumi); (vii) visiems be išimties darbuotojams panaikinta ankstyvo išėjimo į pensiją galimybė, remiantis amžiaus ir įmokų mokėjimo laikotarpiu (35 metai) reikalavimais. Pagal hipotetinių fiksuotų įmokų modelį ankstyvas išėjimas į pensiją yra leidžiamas likus ne daugiau kaip trejiems metams iki įstatymais nustatyto pensinio amžiaus, jeigu įmokos mokėtos 20 metų ir mėnesinė pensija 2012 m. yra ne mažesnė kaip 1 200 EUR, indeksuojama vidutiniškai kas penkerius metus pagal nominalųjį BVP; (viii) minimalios įmokos, suteikiančios teisę į ankstyvą pensiją nepriklausomai nuo amžiaus, nuo 2013 m. bus indeksuojamos pagal tikėtinos gyvenimo trukmės pokyčius, kaip ir įstatymais numatyto pensinio amžiaus atveju.

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
LT	13,5/ 18,4	59,9#	62 m. 6 mėn./60	64/63	65/65	n. d.	KŠSR 2. Priimti siūlomus teisės aktus, kuriais įgyvendinama pensijų sistemos reforma. Siekiant užtikrinti aktyvesnį dalyvavimą darbo rinkoje, pašalinti fiskalines paskatas nedirbti, visų pirma pensinio amžiaus žmonėms.	2011 m. reforma iki 2026 m. tiek vyrų, tiek moterų pensinis amžius bus padidintas iki 65 m. Socialinio draudimo įmokos į privalomus investicinius pensijų fondus sumažintos nuo 5,5 proc. iki 3 proc., paliekant galimybę krizei pasibaigus valdžios institucijų sprendimu šias įmokas vėl padidinti.
LU	17,3/ 21,6	58,1/ 57 Δ	65/65	65/65	-	2,2	KŠSR 2. Pasiūlyti ir įgyvendinti išsamią pensijų sistemos reformą, kad būtų užtikrintas ilgalaikis pensijų sistemos tvarumas, pradėdant priemonėmis, kuriomis būtų padidintas vyresnio amžiaus darbuotojų dalyvavimas ir neskatinama anksti išeiti į pensiją. Siekiant padidinti faktinį pensinį amžių, reikėtų apsvarstyti priemones, susijusias su įstatymais nustatyto pensinio amžiaus ir tikėtinos gyvenimo trukmės sąsajomis.	Į Nacionalinę reformų programą įtraukti pagrindiniai reformos projekto aspektai. Šiuo metu vyksta parengiamosios vyriausybės ir socialinių partnerių diskusijos. Bus griežčiau apribotos teisės į didesnes pensijų išmokas. Pensinis amžius bus 60 m. (o ne 55 m.), o dokumentais pagrįstas įmokų mokėjimo laikotarpis – 40 m. (o ne 38 m., kaip iki šiol). Vadovaudamasi paktu „Euro plus“, Vyriausybė įsipareigojo reformą užbaigti iki 2011 m. pabaigos, tačiau šio tikslo pasiekti veikiausiai nepavyks. Buvo suburta konfidenciali darbo grupė pensijų klausimams spręsti; be to, siekiama parengti vyresnio amžiaus darbuotojų aktyvinimo planą, kuriame būtų pateikta rekomendacijų ir gerosios patirties pavyzdžių.

Valst ybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenim o trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitrau kimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjima s po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
LV	13,3/ 18,2	62,7 Δ Δ	62/62	(64,5/64, 5)	(65/65)	n. d.	<p>Susitarimo memorandumas.</p> <p>Pagal Susitarimo memorandumą LV turėjo pasirengti pensijų sistemos pokyčiams, kad ateityje būtų išsaugotas jos pensijų sistemos visų trijų pakopų tvarumas ir adekvatumas. Todėl buvo ketinama peržiūrėti visus pensijų modelius ir pakoreguoti pensinį amžių.</p> <p>Antrajame Memorandumo priede nustatyta „iki 2010 m. birželio mėn. pabaigos pasitelkus tarptautinių organizacijų techninę pagalbą ir bendradarbiaujant su socialiniais partneriais pasirengti pensijų sistemos pokyčiams, kurie turėtų būti įgyvendinti 2011 m., kad ateityje trijų pakopė pensijų sistema būtų tvari ir adekvati. Todėl buvo ketinama peržiūrėti visus pensijų modelius ir pakoreguoti pensinį amžių.“</p> <p>Trečiajame Memorandumo priede nustatyta „iki 2010 m. birželio mėn. pabaigos parengus pensijų sistemos keitimo pasiūlymus, konsultuojantis su EK ir TVF, iki 2010 m. lapkričio mėn. pabaigos pateikti Parlamentui konkrečius pasiūlymus, kurie turėtų būti įgyvendinti 2011 m., kad ateityje trijų pakopė pensijų sistema būtų tvari ir adekvati.“</p>	<p>Nuo 2008 m. liepos mėn. Latvijos valdžios institucijos 1) sustabdė indeksavimą nuo 2009 m. iki 2013 m. gruodžio 31 d.; 2) sumažino privalomos investicinės pensijų sistemos įmokų normas. Investicinių pensijų pakopos įmokų normos buvo sumažintos nuo 8 proc. iki 2 proc. 2009 m., nuo 9 proc. iki 2 proc. 2010 m., nuo 10 proc. iki 2 proc. 2011 m., nuo 10 proc. iki 6 proc. 2013 m. tolesniais metais.</p> <p>Vyriausybė patvirtino pensinio amžiaus pakeitimus ir pateikė pasiūlymus Parlamentui (teisės aktai kol kas nepriimti). Numatyta pensinį amžių didinti nuo 2016 m. šešiais mėnesiais kasmet, kol jis pasieks 65 m. 2021 m. Taigi pasiūlytas (tačiau kol kas įstatymais nenustatytas) tiek vyrų, tiek moterų pensinis amžius 2020 m. bus 64,5 m.</p> <p>Laikydamosi Susitarimo memorandumo antrojo ir trečiojo priedo nuostatų, Latvija pasirengė savo pensijų sistemos pokyčiams, kad ateityje būtų išsaugotas visų trijų pensijų sistemos pakopų tvarumas ir adekvatumas. Konkretūs pasiūlymai pateikti Parlamentui.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečios šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
MT	18,4/ 21,1	60,3	61/60	63/63	65/65	n. d.	<p>KŠSR 2. Imtis veiksmų, kad būtų užtikrintas pensijų sistemos tvarumas, pavyzdžiui, spartinti palaipsnių pensinio amžiaus didinimą ir susieti pensinį amžių su tikėtina gyvenimo trukme. Didesnį įstatymais nustatytą pensinį amžių papildyti išsamia aktyvaus senėjimo strategija, šalinti paskatas naudotis ankstyvo išėjimo į pensiją galimybe ir skatinti kaupti privačią pensiją.</p>	<p>2006 m. reforma abiejų lyčių pensinis amžius iki 2026 m. bus padidintas iki 65 m., taip pat bus pailgintas įmokų mokėjimo laikotarpis. Be to, pakeistas pensinių pajamų skaičiavimo metodas: anksčiau šios pajamos skaičiuotos pagal trejus geriausius metus per paskutinius dešimt darbo metų, dabar – pagal dešimt geriausių metų per paskutinius 40 darbo metų. Asmenims, gimusiems po 1962 m. sausio 1 d. nustatyta garantuota valstybės socialinio draudimo minimali pensija, prilygstanti ne mažiau kaip 60 proc. pajamų medianos.</p> <p>Po 2006 m. reformos asmenų, gimusių po 1962 m. sausio 1 d., maksimalios pensinės pajamos bus didinamos sparčiau – bus taikoma 70 proc. indeksacija nuo darbo užmokesčio augimo ir 30 proc. indeksacija pagal infliaciją. 2007 m. gerokai sugriežtėjo medicininė invalidumo pensijų kontrolė, o priėmus 2008 m. biudžetą pensininkams buvo leista dirbti neprarandant pensijos dalies ir toliau mokant socialinio draudimo įmokas.</p> <p>Reformų peržiūros tikslais suburta darbo grupė Parlamentui pirmą ataskaitą pateikė 2010 m. gruodžio mėn. Ji pateikė 45 rekomendacijas, be kita ko, susijusias su aiškiais pensinio amžiaus ir tikėtinos gyvenimo trukmės sąsajomis, tolesniu hipotetinių fiksuotų įmokų pirmos pakopos įvedimu iki 2013 m. vertinimu, antros pensijų pakopos įvedimu atsižvelgiant į politinį konsensusą ir dalyvaujant socialiniams partneriams bei vadinamosios trečiosios pensijų sistemos įvedimu.</p>

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
NL	17,7/ 21	63,9/ 63,1	65/65	65/65 (66/66)	65/65 (67/67)	129,8	KŠSR 2. Imtis priemonių, kad būtų padidintas įstatymais nustatytas pensinis amžius, susiejant jį su tikėtina gyvenimo trukme; šias priemones papildyti tokiomis priemonėmis, kuriomis didinamas faktinis pensinis amžius ir ilgalaikis valstybės finansų tvarumas. Atsižvelgiant į visuomenės senėjimą, parengti ilgalaikės priežiūros reformos planą.	2010 m. spalio mėn. naujoji vyriausybė sutiko, kad įstatymais nustatytas pensinis amžius iki 2020 m. būtų padidintas iki 66 m. 2011 m. rugsėjo mėn. po išsamių konsultacijų socialiniai partneriai ir Vyriausybė pasiekė susitarimą, pagal kurį pensinis amžius 2025 m. bus padidintas iki 67 m. ir susietas su tikėtina gyvenimo trukme. Šiuo metu šis susitarimas perkeliamas į teisės aktus.
PL	15,1/ 19,5	61,4/ 57,5 ##	65/60	65/60 (67/??)	(67/67)	13,5	KŠSR 3. Kaip planuota, padidinti statutinių valstybės tarnautojų įstatymais nustatytą pensinį amžių, toliau didinti faktinį pensinį amžių, pavyzdžiui, susiejant jį su tikėtina gyvenimo trukme. Nustatyti tvarkaraštį, pagal kurį būtų tobulinamos ūkininkų įmokų į socialinio draudimo fondą (KRUS) reglamentavimo taisyklės, kad būtų geriau atsižvelgiama į asmens pajamas.	Nuo 2009 m. mokamos vadinamosios jungiamosios pensijos. Jomis tam tikrų kategorijų darbuotojams pakeičiama ir apribojama ankstyvo išėjimo į pensiją galimybė. Tai laikina priemonė, taikoma darbuotojams, pradėjusiems dirbti specialiomis sąlygomis iki 1999 m. Fiksuotų įmokų modelio įmokos 2011 m. buvo sumažintos nuo 7,3 proc. iki 2,3 proc. bruto darbo užmokesčio. Skirtumas buvo nukreiptas į einamojo finansavimo sistemą. Įmokos bus palaipsniui didinamos, kol 2017 m. pasieks 3,5 proc. ir vėliau. Naujai išrinkta Vyriausybė pasiūlė padidinti pensinį amžių – nuo dabartinių 65 m. vyrams ir 60 m. moterims iki 67 m.; tai turėtų būti padaryta nuo 2013 m. iki 2020 m. (vyrams) ir 2040 m. (moterims).

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
PT	17,1/ 20,6	62,9/ 62,3 ##	65/65	65/65	-	13,4	<p>Portugalijos Susitarimo memorandume nepateikta tikslų nurodymų, susijusių su visos pensijų sistemos reforma, nes didelė reforma jau įgyvendinta 2007 m. Tačiau Susitarimo memorandume pateikta konkrečių nurodymų, susijusių su fiskaline politika ir valstybės išlaidomis:</p> <p>- „nuo 2011 m. sausio mėn. sumažinti didesnes nei 1 500 EUR pensijas, atsižvelgiant į viešajame sektoriuje darbo užmokesčiui taikomus progresyvinius tarifus, taip siekiant sutaupyti bent 445 mln. EUR“;</p> <p>- „2012 m. sustabdyti pensijų indeksavimo taisyklių taikymą ir įšaldyti pensijas, išskyrus pačias mažiausias“.</p>	Portugalija savo pensijų sistemą iš esmės reformavo 2007 m. Pensinis amžius buvo padidintas iki 65 m. Tarp svarbiausių priemonių: pensijos skaičiuojamos atsižvelgiant į visą stažą, pašalintos ankstyvo išėjimo į pensiją paskatos, sutrumpintas pereinamasis laikotarpis, nustatytas tvarumo koeficientas, pagal kurį išmokos automatiškai koreguojamos pagal 65 m. asmenų tikėtiną gyvenimo trukmę.

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
RO	14/ 17,2**	65,5/ 63,2 #	63 m. 4 mėn./58 m. 4 mėn.	65/60	65/63	n. d.	<p>Susitarimo memorandumas.</p> <p>Pagal Susitarimo memorandumą 2009–2011 m. numatytos tokios pensijų reformos priemonės: „Vyriausybė baigia rengti peržiūrėtus pensijų teisės aktų projektus, kuriais siekiama (i) palaipsniui pereiti prie pensijų indeksavimo pagal vartotojų kainas, o ne darbo užmokestį, (ii) apriboti diskrecinio pensijų didinimo aprėptį, (iii) valstybės tarnautojams nustatyti pensijų įmokas, nuo kurių anksčiau buvo atleisti ir (iv) 2015 m. palaipsniui padidinti pensinį amžių (visų pirma moterų) atsižvelgiant į tikėtinos gyvenimo trukmės raidą ir siekiant apsaugoti socialiai pažeidžiamus pensininkus bei pasiekti vidutinį 45 proc. pensininkų pakeitimo koeficientą.“</p> <p>Pagal Susitarimo memorandumą 2011–2013 m. numatytos tokios pensijų reformos priemonės: „išlaikyti ilgalaikį pensijų sistemos tvarumą.“</p>	2010 m. gruodžio mėn. buvo priimta pensijų reforma. Įgyvendinant šią reformą socialinės apsaugos srityje imamasi specialių priemonių, kaip antai specialiųjų priemonių perskaičiavimo mechanizmo įvedimas ir pensinio amžiaus padidinimas iki 65 m. vyrams ir iki 63 m. moterims iki 2030 m. Griežčiau reglamentuojamas ankstyvas išėjimas į pensiją, o invalidumo pensijoms taikomos griežtesnės taisyklės. Reforma tikimasi nemažai sutaupyti ir sumažinti išmokų gavėjų skaičių. Be to, Vyriausybė 2009 m. sustabdė teisinių nuostatų, pagal kurias privalomo fiksuotų įmokų modelio įmokos turėjo padidėti nuo 2 proc. iki 2,5 proc. darbuotojo bruto darbo užmokesčio, taikymą. Planuotas padidėjimas atnaujintas 2010 m., kad galiausiai ateityje įmokų norma būtų 6 proc. darbo užmokesčio.
SE	18,3/ 21,2	64,7/64	61–67	61–67	-	7,4 (v, y)		2010 m. pensijų sistemos pajamų reguliavimo mechanizmo automatinė balansavimo priemonė pakoreguota taip, kad būtų grindžiama slenkamuoju trejų metų (o ne vienerių metų, kaip būta anksčiau) vidurkiu, taip siekiant išvengti didžiulių pensijų svyravimų ekonomikos nuosmukio ar pakilimo laikotarpiams.

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
SI	16,8/ 21	59,8#	63/61	63/61	-	2,6	KŠSR 2. Imtis reikiamų veiksmų, kad būtų užtikrintas ilgalaikis pensijų sistemos tvarumas ir išlaikomas būsimų pensijų adekvatumas. Padidinti vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumą vėlesnio išėjimo į pensiją priemonėmis ir toliau plėtoti aktyvias darbo rinkos politikos bei mokymosi visą gyvenimą priemones.	Siūlyta pensijų reforma (įskaitant moterų ir vyrų pensinio amžiaus suvienodinimą) 2011 m. referendume buvo atmesta.
SK	14/ 18	60,4/ 57,5	62/57,5–61,5 (priklausomai nuo vaikų skaičiaus)	62/62	-	4,7 (v)	KŠSR 3. Padidinti ilgalaikį valstybės finansų tvarumą toliau koreguojant pensijų sistemos einamojo finansavimo pakopą, be kita ko, keičiant indeksavimo mechanizmą ir įgyvendinant tolesnes priemones, kad būtų padidintas faktinis pensinis amžius, visų pirma susiejant pensinį amžių su tikėtina gyvenimo trukme. Nustatyti paskatas užtikrinti pensijų kaupimo iš privalomų įmokų pakopos gyvybingumą, kad būtų daroma pažanga siekiant fiskalinio tvarumo, kartu užtikrinant tinkamas pensijas.	2008 m. Slovakija leido darbuotojams atsisakyti pensijų kaupimo sistemos ir grįžti prie einamojo finansavimo modelio, o fiksuotų įmokų modelis tapo naujų darbo rinkos dalyvių alternatyva. 2010 m. buvo patvirtinti teisės aktų pakeitimai, kuriais nustatoma, kad nepakankamos pajamos iš darbo suteiktų teisę gauti ankstyvą pensiją. 2011 m. Slovakija iš dalies pakeitė kaupiamosios pensijos pakopą, kad pensiją kaupiantys asmenys galėtų bet kada priimti sprendimą investuoti į rizikingesnius finansinius produktus ir taip gauti potencialiai didesnę grąžą. Be to, nuo 2012 m. balandžio 1 d. bus nustatytas privalomas jaunuolių dalyvavimas – jie į sistemą bus įtraukti automatiškai ir galės savo dalyvavimą nutraukti po pirmųjų dvejų kaupimo metų.

Valstybė narė	65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė ⁽ⁱ⁾ V/M (2010)	Pasitraukimo iš darbo rinkos amžius ⁽ⁱⁱ⁾ V/M (2009)	Pensinis amžius, V/M ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensinis amžius, V/M (2020) ^(iv)	Pensinio amžiaus padidėjimas po 2020 m., V/M ^(v)	Pensijų fondų turtas, proc. nuo BVP, 2009 ^(vi)	Su pensijomis susijusios konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos (KŠSR) (arba susitarimo memorandumo nuorodos)	Naujausios reformos ir pastabos ^(vi)
UK	18,1/ 20,8**	64,1/ 62	65/60	66/66	68/68	73,0 (z)		Pastaraisiais metais pagerintos galimybės gauti bazinę valstybės socialinio draudimo pensiją, padidinti šios sistemos pajėgumai, o darbuotojai automatiškai įtraukiami į profesinių pensijų sistemas (su galimybe išstoti) nuo 2012 m. Jau priimti teisės aktai, kuriais pensinis amžius valstybės socialinio draudimo pensijai gauti bus palaiptai – nuo 2020 m. iki 2046 m. – didinamas nuo 65 m. iki 68 m. Pagal naujus, 2012 m. sausio mėn. įsigaliojusius teisės aktus pensinis amžius abiem lytims turi būti suvienodintas iki 2018 m. (anksčiau planuota iki 2020 m.), todėl teks pradėti 5,5 metų anksčiau (pradedant 2018 m.) didinti pensinį amžių nuo 65 iki 66 m. Jau paskelbti (tačiau teisės aktais neregamentuoti) pasiūlymai paspartinti tolesnį pensinio amžiaus didinimą nuo 66 m. iki 67 m., o apie padidinimą iki 68 m. kol kas dar tik diskutuojama.

PASTABOS

- i Šaltinis – Eurostatas. Gyventojų statistika. Tikėtina gyvenimo trukmė pagal amžių ir lytį (naujausi duomenys gauti 2012 m. sausio 26 d.).
- ii Vidutinis pasitraukimo iš darbo rinkos amžius, Vyrai/Moterys (V/M) arba *kursyvu – bendras skaičius neskirstant pagal lytį*. Šaltinis – Eurostatas.
- iii Įstatymais nustatytas pensinis amžius valstybinėje pensijų sistemoje. Šaltinis – MISSOC.
- iv Įstatymais nustatytas pensinis amžius valstybinėje pensijų sistemoje teisės aktais įgyvendinus reformą (skliaustuose, kai pasiūlymai pateikti, tačiau teisės aktai dar nepriimti). Šaltinis – Ekonominės politikos komiteto, Socialinės apsaugos komiteto ir Komisijos tarnybų (ECFIN ir EMPL) bendra ataskaita „Pažanga ir svarbiausi uždaviniai siekiant užtikrinti adekvačias ir tvarias pensijas Europoje“.
- v Įstatymais nustatytas pensinis amžius valstybinėje pensijų sistemoje teisės aktais įgyvendinus reformą (skliaustuose, kai pasiūlymai pateikti, tačiau teisės aktai dar nepriimti). Šaltinis – Ekonominės politikos komiteto, Socialinės apsaugos komiteto ir Komisijos tarnybų (ECFIN ir EMPL) bendra ataskaita „Pažanga ir svarbiausi uždaviniai siekiant užtikrinti adekvačias ir tvarias pensijas Europoje“.

- vi Pensijų fondų turtas proc. nuo BVP, 2009 m. **Šaltinis – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos visuotinė pensijų statistika.**
- (v) 2008 m.
- (w) Tik nepriklausomi profesinių pensijų fondai. Be šių fondų bendras turtas, valdomas pagal profesinių pensijų draudimo sutartis, sudarė 99,3 proc. BVP.
- (x) Tik nepriklausomi profesinių pensijų fondai. Be šių fondų bendras turtas, valdomas pagal profesinių pensijų draudimo sutartis, 2008 m. sudarė 13,3 proc. BVP.
- (y) Tik nepriklausomi profesinių pensijų fondai. Be šių fondų bendras turtas, valdomas pagal įmokų pensijų sistemą, 2008 m. sudarė 8,9 proc. BVP, o turtas, valdomas pagal profesinių pensijų draudimo sutartis – 38,9 proc. BVP.
- (z) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos skaičiavimu.
- vi Atsižvelgdamos į neišvengiamą visuomenės senėjimą ir jo poveikį pensijų sistemų tvarumui, valstybės narės gerokai reformavo savo pensijų sistemas. Vienas svarbiausių šių reformų aspektų – stipresnė įmokų ir išmokų sąsaja. Todėl paprastai nuo paskutinių darbo užmokesčiu arba geriausiai darbo metais grindžiamo išmokų skaičiavimo pereita prie visų dirbtų metų darbo užmokesčiu grindžiamo skaičiavimo, be to, nustatyta, kiek metų reikia mokėti įmokas, kad būtų įgyta teisė į pensiją, padidintas stažas, suteikiantis teisę į visą pensiją, padidintas arba suvienodintas abiejų lyčių pensinis amžius. Daugumoje šalių pensinis amžius, nuo kurio įgyjama teisė į įstatymais nustatytą pensiją, didinamas palaipsniui per ilgesnį laikotarpį.

* 2008 m. (65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė)

** 2009 m. (65 m. asmenų tikėtina gyvenimo trukmė)

Δ 2003 m. (pasitraukimo iš darbo rinkos amžius)

2006 m. (pasitraukimo iš darbo rinkos amžius)

2007 m. (pasitraukimo iš darbo rinkos amžius)

Δ Δ 2008 m. (pasitraukimo iš darbo rinkos amžius)